

Стенографски дневник

НА

39. заседание

Вторник, 2 февруари 1943 г.

Открито в 17 ч. 5 м.

Председателствувал подпредседателят д-р Петър Кюсеянов.

Секретари: Александър Загоров и Иван Минков.

СЪДЪРЖАНИЕ

Съобщения:

Телеграми	791
Отпуски	791
Питане	791
Предложения	791
Законопроекти	791

Дневен ред:

Предложения:

1. За одобрение 100-тото постановление на Министерския съвет, взето в заседанието му от 11 януари 1943 г., протокол № 1. (Приемане) 792
2. За приемане на държавна служба по ведомството на държавните мини Теодор Маурер, чужд поданик. (Приемане) 792

Законопроекти:

1. За разрешаване на Бургаското градско общинско управление да сключи заем от Института за обществено осигуряване — осигуровка „Инвалидност и старост“, в размер на 9.000.000 лв. (Първо четене) 792
2. За учредяване предприятие за експлоатация на Провадийските солници. (Първо четене — продължение на разискванията и приемане) 793

Говорили:	П. Марков	793
	Д-р И. Бешков	794
	М-р В. Радославов	794
	М-р Н. Захариев	796
	Г. Свиначов	797

3. За изменение на членове 9 и 10 от закона за взаимноспомогателната и посмъртна каса при Министерството на външните работи и на изповеданията. (Първо и второ четене) 798
 4. За продължаване мандата на действителните членове на земеделските камари, чийто мандат е изтекъл през 1942 г. (Първо и второ четене) 798, 799
 5. За Скопската общинска банка. (Първо и второ четене) 799, 800
 6. За изменение и допълнение на закона за Българската народна банка. (Първо четене) 801
 7. За допълнителен ипотечен заем на Софийската фондова борса от 5.000.000 лв. (Първо и второ четене) 802
 8. За съдилищата за малолетни. (Първо четене) 802
- Говорил: Д. Пешев 809
- Дневен ред за следващото заседание 811

Председателствувал д-р Петър Кюсеянов: (Звъни) Присъствуват необходимият брой народни представители. Обявявам заседанието за открито.

(Отсъствуват народните представители: Борис Попов, Белю Келешев, Васил Чобанов, Георги Рашков, Георги Стоянов, Димитър Сараджов, Дончо Узунов, Еким Екимов, Кирил Минков, Милети Начов, Минчо Ковачев и д-р Николай Николаев)

(Става прав) По случай рождения ден на Негово Величество Царя (Всички г-да министри, народните представители и публиката стават на крака) председателят на Народното събрание г-н Христо Калфов е изпратил телеграма, на която е получил следния отговор: (Чете)

„Христо Калфов, председател на Народното събрание, София.

С радост приех хубавите Ви приветствия за рождения Ми ден и благодаря от сърце Вам и на народните представители, убеден, че с Божията подкрепа и с усилията на всички синове на родината ще изградим великото дело на обединена България, Царят.“ (Ръкоплескания)

Телеграмата, която председателят на Народното събрание г-н Христо Калфов е отправил до Негово Величество, има следното съдържание: (Чете)

„Негово Величество Царя — Двореца, София.

По случай рождения ден на Ваше Величество, от името на г-да народните представители и от мое име, поднасям на Ваше Величество искрени и сърдечни поздравления.

Този щастлив и радостен за целокупния български народ ден всякога е будил в душата му вяра, упование и гордост. Народът и неговите представители при разни случаи и поводи винаги са за свидетелствували своята признателност, безгранична обич и дълбока вяра във Ваше Величество, която вяра ще го крепи особено в тези усилни и тежки за човечеството дни, като знае, че с мъдростта и прозорливостта на Ваше Величество ще бъде запазен тъй блестящо осъщественият скъп народен блян — обединението на нашия народ.

Народното представителство пожелава, щото Всевишният да закриля Ваше Величество и подкрепя мощната Ви десница, за да доизградите великото народно дело: могъща и благоденстваща България.

Христо Калфов, председател на Народното събрание.“ (Ръкоплескания)

Има да ви направя следните съобщения.

Председателството е разрешило отпуск на следните г-да народни представители:

Атанас Попов — 1 ден, Минчо Ковачев — 4 дни, Симеон Андриев — 4 дни, Сотир Янев — 1 ден, Спас Маринов — 1 ден и Тотю Маров — 4 дни.

Постъпило е питане от народния представители г-н Петко Стайнов до г-н председателя на Народното събрание по съблюдаване чл. 68 от правилника за вътрешния ред на Народното събрание — относно неотговаряне на питанния, отправени до министри.

Това питане ще бъде изпратено на г-н председателя, за да даде своя отговор.

Постъпили са:

От Министерството на външните работи и на изповеданията — предложение за одобрение II постановление на Министерския съвет, взето в заседанието му от 18 януари 1943 г., протокол № 5, относно изселването от България на лица от германски произход.

От Министерството на финансите — предложение за освобождаване от акциз чистия фабричен спирт, който ще се набави през 1943 г. за военни нужди.

От същото министерство — предложение за ликвидирание временно вносна декларация № 407/530, от 8 април 1940 г., на Ломската митница.

От същото министерство — предложение за разрешаване на Клоновия съюз на тютюнофабрикантите в България да внесат от странство, без заплащане на мита и др., картон и хартия за нуждите на тютюневите фабрики.

От същото министерство — предложение за одобрение решенията на прошетарната комисия, взети в заседанието ѝ от 26 декември 1942 г., протокол № 34.

От същото министерство — законопроект за изразходване и през 1943 бюджетна година свободните остатъци по някои извънредни бюджетни кредити от минали бюджетни години.

От същото министерство — законопроект за извънреден бюджетен кредит по бюджета на Министерството на войната за 1943 бюджетна година в размер на 20.000.000 лв.

От същото министерство — законопроект за изменение на редбата-закон за Българската държавна лотария.

От Министерството на търговията, промишлеността и труда — законопроект за изменение на закона за увеличение на пенсияте, плащани от Института за обществено осигуряване по закона за об-

ществените осигуровки („Държавен вестник“, брой 292, от 25 декември 1940 г. и 38, от 20 февруари 1942 г.)

Постъпилите предложения и законопроекти ще бъдат раздадени на г-да народните представители и поставени на дневен ред. Премаваме към точка първа от дневния ред:

Одобрение на проекторешението за одобрение 100-тото постановление на Министерския съвет, взето в заседанието му от 11 януари 1943 г., протокол № 1, относно освобождаването от вносни мита и други такси, на временни взаимни начала, хранителни продукти за някои легации и консулства.

Които г-да народни представители са съгласни да се прочете само проекторешението, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Моля г-н докладчика да прочете само проекторешението.

Докладчик д-р Петър Шишков: (Чете)

„ПРОЕКТОРЕШЕНИЕ

за одобряване 100-тото постановление на Министерския съвет, взето в заседанието му от 11 януари 1943 г., протокол № 1, относно освобождаването от вносни мита и други такси, на временни взаимни начала, хранителни продукти за някои легации и консулства

По личен доклад на министъра на финансите, г-н Д. Божилов, и вследствие на устните постъпки, направени пред него от представител на германската легация в София, одобрява се следното:

Да се допускат, на временни начала, неограничено и свободно от вносни мита и всякакви други вносни такси, хранителни припаси (Nahrungs und Genussmittel), адресирани на всички лица и членовете на техните семейства от германската легация и кариерните консулства и търговски съветничества в България, с изключение на българските чиновници при същите, а също адресирани на всички лица и членовете на техните семейства от българската легация и кариерните консулства и търговски съветничества в Германия, с изключение на германските чиновници при същата.

(Ето текстът на мотивите:

„МОТИВИ

към проекторешението за одобряване на 100-тото постановление на Министерския съвет, от 11 януари 1943 г., протокол № 1, относно освобождаването от вносни мита и други такси, на временни взаимни начала, хранителни продукти за някои легации и консулства

Г-да народни представители! Министерството на външните работи и на изповеданията е направило постъпки пред германската легация относно допускането, на временни начала, неограничено и свободно от вносни мита и всякакви други такси, хранителни припаси за всички лица и членовете на техните семейства от германската легация и кариерните консулства и търговски съветничества в България, с изключение на българските чиновници, както и допускането, на временни начала, неограничено и свободно на хранителни продукти за всички лица и членовете на техните семейства от българската легация и кариерните консулства и търговски съветничества в Германия, с изключение на германските чиновници при същите. Германската легация с вербална нота № В 1158/1932 е отговорила, че германското министерство на финансите е съгласно да бъдат освободени за времетраенето на войната от всякакви такси такива хранителни припаси.

Като се имат пред вид улесненията, които ще се дадат с такова разрешение на въпроса, Министерският съвет, в заседанието си от 11 януари 1943 г., протокол № 1, одобри да се разреши такъв внос и износ на хранителни продукти, които да се освободят от заплащане както на вносни мита, други данъци, такси и герб, така и на износни такива.

Като ви излагам горното, моля ви, г-да народни представители, да одобрите представеното ви за целта постановление на Министерския съвет.

Гр. София, януари 1943 г.

Министър на финансите: Д. Божилов)

Председателстващ д-р Петър Кюсеианов: Ще пристъпим към гласуване. Които г-да народни представители приемат проекторешението за одобрение 100-тото постановление на Министерския съвет, взето в заседанието му от 11 януари 1943 г., протокол № 1, относно освобождаването от вносни мита и други такси, на временни взаимни начала, хранителни продукти за някои легации и консулства, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема. Премаваме към точка втора от дневния ред:

Одобряване на проекторешението за приемане на държавна служба по ведомството на държавните мини Теодор Маурер, чужд поданик.

Които г-да народни представители приемат да се прочете само проекторешението, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Моля г-н докладчика да прочете само проекторешението.

Докладчик д-р Петър Шишков: (Чете)

„ПРОЕКТОРЕШЕНИЕ

за приемане на държавна служба по ведомството на държавните мини Теодор Маурер, чужд поданик

Одобрява се решението на Административния съвет на държавните мини, взето с протокол № 1, точка IV, пункт 12, от 3 януари

1942 г., и се разрешава на същите мини да наемат на служба о особен договор, за срок от 1 и половина година, смятано от 3 януари 1942 г., унгарския поданик Теодор Маурер, специалист-инструктор по стоманолейство, 63-годишен, поради липса на такова инструктори български поданици.

(Ето текстът на мотивите:

„МОТИВИ

към проекторешението за приемане на държавна служба по ведомството на държавните мини Теодор Маурер, чужд поданик

Г-да народни представители! За осигуряването на правилна и спокойна работа с разните машини и инсталации в държавните мини последните са построили електрическа пещ за стомана, която от 1941 г. е в действие. Успешна работа, поради естеството ѝ, е могло да се постигне само под вещото ръководство на опитен инструктор-стоманолейар. По липса на такива инструктори български поданици мините, при започването на работата със стоманолейарната, са ангажирали временно, за по няколко часа седмично, инструктор-стоманолейар при фабриката на Български железни заводи, край гр. Перник, Теодор Маурер, унгарски поданик.

Благодарение на вещото ръководство и употребеното старание от Теодор Маурер, минната стоманолейарна не само е изпълнила добре възлаганите ѝ първоначално задачи за отливане на обикновени стоманени парчета, но е могла да даде и отливки от специален материал и много по-сложни форми, като специални части за багерите, за брикетната фабрика и др. и по този начин се е дало възможност за бързи поправки на последните.

Опитни стоманолейари се създават след многогодишна работа, а такива лица българи или български поданици няма. С оглед на засилената работа с електрическата стоманолейарна, както и с оглед на предстоящото пускане в действие на новата електрическа пещ за добиване на чугун мините трябва да имат инструктор-стоманолейар на постоянно разположение, поради което се налага да се приеме с особен договор за срок една и половина година, смятано от 3 януари 1942 г., инструктор-стоманолейарът Теодор Маурер, унгарски поданик, 63-годишен, но здрав физически.

Гр. София, 23 ноември 1942 г.

Министър на търговията, промишлеността и труда, председател на Административния съвет на държавните мини:

Никола Захариев)

Председателстващ д-р Петър Кюсеианов: Ще пристъпим към гласуване. Които г-да народни представители приемат проекторешението за приемане на държавна служба по ведомството на държавните мини Теодор Маурер, чужд поданик, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Министър Никола Захариев: Г-н председателю! Моля, ако Народното събрание се съгласи, точка десета да стане точка трета от дневния ред.

Председателстващ д-р Петър Кюсеианов: Г-н министърът на търговията, промишлеността и труда предлага да пререди дневния ред, като точка десета стане точка трета. Които приемат това предложение, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Премаваме към точка десета, която става точка трета, от дневния ред:

Първо четене на законопроекта за изменение на закона за разрешаване на Бургаското градско общинско управление да сключи заем от Института за обществено осигуряване — осигуровка „Инвалидност и старост“, в размер на 9.000.000 лв. („Държавен вестник“, брой 96, от 3 май 1941 г.).

Моля г-н докладчика на комисията по Министерството на търговията да прочете законопроекта.

Докладчик д-р Атанас Попов: (Чете)

„МОТИВИ

към законопроекта за разрешаване на Бургаското градско общинско управление да сключи заем от Института за обществено осигуряване — осигуровка „Инвалидност и старост“, в размер на 9.000.000 лв.

Г-да народни представители! С закона за разрешаване на Бургаското градско общинско управление да сключи заем от Института за обществено осигуряване — осигуровка „Инвалидност и старост“, в размер на 9.000.000 лв., публикуван в „Държавен вестник“, брой 96, от 3 май 1941 г., се разреши на Бургаското градско общинско управление заем от Института за обществено осигуряване в размер на 9.000.000 лв., предназначен: 5.000.000 лв. за строеж на работнически жилища и 4.000.000 лв. за устройване на морски плаж и строеж на топли морски бани. Реализирането на заема, според чл. 5 от закона, трябва да се извърши до 31 декември 1942 г.

Общината е започнала постройката на топлите морски бани, а строежът на работническите жилища още не е започнала, поради неизпълняване на търговете за постройката на жилищата, тъй като отчуждаването на набелязаните места за постройките се забавило.

За да може да се използва разрешението заем и извършат набираните строежи, Общинският съвет на гр. Бургас моли, срокът за реализиране на заема да се продължи до 31 декември 1944 г. Поради това моля да одобрите приложения законопроект. Гр. София, януари 1943 г.

Министър на търговията, промишлеността и труда:
Никола Захариев

ЗАКОНОПРОЕКТ

за изменение на закона за разрешаване на Бургаското градско общинско управление да сключи заем от Института за обществено осигуряване — осигуровка „Инвалидност и старост“, в размер на 9.000.000 лв. („Държавен вестник“, брой 96, от 3 май 1941 г.)

§ 1. В чл. 5 цифрата „1942“ се изменя на „1944“.

Председателстващ д-р Петър Кюсеианов: Ще пристъпим към гласуване. Които г-да народни представители приемат на първо четене законопроекта за изменение на закона за разрешаване на Бургаското градско общинско управление да сключи заем от Института за обществено осигуряване — осигуровка „Инвалидност и старост“, в размер на 9.000.000 лв. („Държавен вестник“, брой 96, от 3 май 1941 г.), моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Министър Никола Захариев: Моля да се даде спешност на законопроекта.

Председателстващ д-р Петър Кюсеианов: Г-н министърът на търговията предлага, законопроектът, по спешност, да се гласува и на второ четене.

Които приемат това предложение, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Моля г-н докладчика да прочете законопроекта.

Докладчик д-р Атанас Попов: (Чете заглавието и параграф единствен)

Председателстващ д-р Петър Кюсеианов: Ще пристъпим към гласуване. Които г-да народни представители приемат заглавието и параграф единствен на законопроекта, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Законопроектът е приет окончателно.

Минаваме на точка трета, която става точка четвърта, от днешния ред:

Първо четене на законопроекта за учредяване предприятие за експлоатация на Провадийските солници — продължение на разискванията.

Има думата народният представител г-н д-р Иван Бешков. — Няма го.

Има думата народният представител г-н Петър Марков.

Петър Марков: (От трибуната) Г-да народни представители! С предложението законопроект се цели да се изземат предприятията за добиване на сол в Провадия от кооперативния синдикат „Общ поддем“, като се предадат на едно дружество, което ще бъде образувано по силата на този законопроект. С една дума, на кооперативното производство на сол, толкова добре познато у нас, започнало в онзи момент, когато България се нуждаеше най-много от внос на сол от странство, за да може да поддържа местната консумация, се туря точка и се ликвидира. Вие си спомняте, че преди година и половина тук беше внесен един законопроект, с който се искаше да дадем на едно чуждо дружество производството на сярна киселина в България — въпрос, който ние обсъждахме. Народното събрание не прие законопроекта и правителството го изостави. Тогава именно имаше искане от страна на мини „Перник“ да произвеждат сярна киселина. Също и този въпрос се изостави. Сега се научаваме, че частни дружества щели да произвеждат във Варна или Бургас, или и на двете места, сярна киселина.

Поставя се въпросът: държавата, която има толкова много средства и трябва да се меси в стопанския живот, това намесване трябва ли да става в частния стопански живот? Тук сме чували няколко речи от много важно значение, каквато беше речта на г-н министър Габровски миналата година, на г-н министър-председателя и на други министри, с които се очерта политиката на правителството в смисъл, че държавата ще се меси в частния стопански живот, че ще се дава предимство на общия пред частния интерес, следователно държавата ще ръководи народното стопанство с оглед на общия интерес, а не на частните интереси. И ако в този момент общите интереси, държавните интереси налагат, Провадийските солници да се отнемат от синдиката „Общ поддем“ и да се дадат на едно дружество, което тепърва ще работи, разбира се, ние ще трябва да приемем това предложение с най-голяма радост, тъй като общественият интерес ще получи предимство пред частния интерес, макар че тук няма частен интерес в пълния смисъл на думата, а има кооперативен интерес. В случая обаче имаме да съпоставим кооперативния интерес с държавния, обществения интерес, тъй като се прокарва с този законопроект, чрез образуването на едно дружество. Аз смятам, че държавата наистина трябва да се намесва в стопанския живот, че тя трябва да образува капитали и дружества, за да засили нашия стопански живот, но тя трябва да върви по ония пътища, които не са засегнати от други обществени организации, каквито са кооперативните организации, защото ние сме една шета хора в България; нашите средства са много слаби, нашите капитали са много слаби, за да можем да просумчим стопанския живот с ония средства, които са необходими, та да може България да тръгне в пътя на едно правилно развитие.

Не зная кой казваше тук, че производителите у нас имали много малко задължения и това се сочеше като едно предимство на нашата стопанска система. Напротив, колкото по-малко са задълженията на производителите, толкова това показва, че стопанският живот е недоразвит, в пелени, и не може да се обслужва както трябва. Следователно, понеже ние имаме малко средства в нашата страна да правим конкуренция на средствата на кооперациите със средствата на държавата, смятам, че не е твърде удобно в този момент, когато големи стопански пертурбации и опити не могат да се правят. Сега всеки опит в стопанския живот, всяко намесване в живота на една стопанска организация, работила 10—15 години, значи временно задържане на стопанския живот и намаляване производството в тази област.

Наистина сочи се, макар и неясно да се казва в мотивите към законопроекта, че синдикатът „Общ поддем“ не могъл да развива онова производство, което трябвало и за което е получил наряд от Дирекцията на гражданската мобилизация. Аз допускам, че е вярно това, но синдикатът „Общ поддем“ казва: „Защо миналата година 60 дни ние не ми дадохте въглища? Няма при това положение мислите, че ние можем да изпълним наряда за сол? Щом те не могат да изпълнят наряда за каменни въглища, и ние не можем да изпълним наряда за сол.“

Но другояче да поставим въпроса: в коя област се изпълниха дадените наряди 100%? В никоя област. В областта на земеделското производство, поради природни и организационни причини, ние не можахме да добием онова, което си бяхме поставили за задача да добием. Това е общ недостатък на народа ни. Не можем да обвиняваме и министрите, защото това е обща слабост в нашия народ — да има разпуснатост. Във всички други области е така. Възметте индустриалното производство. Аз ще припомня на г-н министъра на търговията, че миналата година от министерството на г-н Петров, от ветеринарното отделение, се дадоха кожи за изработката на 1 милион чифта цървули, а народното стопанство можа да получи от индустриите само 300—350 хиляди цървули. Другото къде е? Няма го. Следователно, ако е въпрос да правим критика на тези, които не изпълняват нарядите, най-малко можем да направим такава критика на синдиката „Общ поддем“.

Ако г-н министърът на търговията разполага със свободни капитали, ние бихме могли да му посочим много места и пътища, които биха донесли грамадна полза на нашата държава. Я да направим държавен монопол търговията с тютюна! Ние можем да дадем на г-н министъра на финансите най-малко 5—10 милиарда лева приходи, ако имаме монопол на търговията с тютюна. Ние можем да получим 50% от приходите по държавния бюджет от монопола на търговията с тютюна. Ето къде трябва да отиват държавните капитали, а да оставим селопроизводството да се развива по пътищата, по които то се е развивало вече 15 години.

Напоследък се чувства страхотна криза в производството на цимента. Циментът, както знаете, е основен продукт, необходим не само за стопанството и за строежа на жилища — а тук в София, както знаете, има страшна жилищна криза — но и за изграждане на нашата отбрана. Ами че в това отношение ние нищо не направихме. Естествено е, че ние, които сме бедни, имаме много малко обществени средства, и когато ще изразходваме тия средства, ние трябва да ги изразходваме по начин такъв, че да не си правим конкуренция. Не бива една или друга обществена организация да конкурира с държавата. Ние трябва да търсим свободни полета и да удовлетворяваме крещящи нужди, да можем да отговорим на задоволяването на общите нужди на страната, а не да отиваме да унищожаваме обществените организации, да обезкуражаваме кооператорите, които са големи крепители на нашата държава, и по тоя начин да добиваме, вместо положителен, отрицателен резултат.

Г-да народни представители! Вие няма да отречете, че кооперативната, обществената инициатива там, където е немошна — аз тук трябва да призная, че кооперациите не навсякъде са здраво организационно изградени, не навсякъде могат да направят това, което очакваме от тях — заслужава всяка подкрепа. Това е принципът, на който стои днешната власт, това е принципът на режима — да се подкрепя обществената инициатива и общественият интерес да се защитава против или покрай защитата на частния интерес.

Ние утре ще осъгнем в положение на все по-голямо намисане на черната борса в стопанския живот. Това не бива да отричаме. Все повече и повече черната борса ще господства, защото все по-малко и по-малко става производството в нашата страна, а все по-голямо и по-голямо е търсенето. А щом това е така, щом стопанството е изградено върху тая основа, естествено е, че цените ще хвърчат нагоре и черната борса ще взема все по-голямо и по-голямо участие в нашата размяна и в нашето снабдяване. Ще дойде момент, когато срещу тия, които са работили на черната борса — а това са частните капитали, а не кооперативните — държавата да излезе с нова снабдителна политика. Тогава какво ще се получи? Чрез кои организации държавата ще проведе тази своя снабдителна политика? Аз смятам, че само кооперативните организации ще запазят непожътната снабдителната политика на държавата и следователно тя ще трябва да ги пази, да ги окуражава, да ги засилва, за да може утре да се опира на тях и за да излезем от това много смътно положение, когато черната борса все повече и повече ще иска да трови снабдяването на консуматорите.

Г-да народни представители! Не зная как ще отговори г-н министърът на търговията на критиките, които му се направиха, не зная какво е становището на правителството, но според мене въпросът тук не е за състезание, а за разумно разрешение. Трябва ли в този момент, след като се изеха еврейските предприятия и след като внесохме известно разстройство в стопанския живот, сега и на туй голямо предприятие — солниците в Провадия — да нанесем

нов удар и да отворим рани, каквито не е необходимо да бъдат отворени?

Аз мисля, че разумът ще надделее и че ние ще сметнем, че най-малко този проект е удобен. Той трябва да остане за след време. А на този синдикат сега може да бъде начертана друга политика, да му бъде турен и контрол от страна на държавата, дори да бъде поставен той под друга организация, която да го изведе на по-добър път, но в никой случай не е удобно и полезно за нашата страна, а е против принципите, които прокарваме, да турим ръка на туй предприятие, да го вземем и да го поверим на едно частно дружество, което тепърва ще се образува и за което не знаем как ще работи. Защо не се посяга на Параходното дружество и на други някои организации, за които има повик? Там не се посяга, а тук се посяга!

В края на краищата аз смятам, че е разумно, и то ще бъде възприето, да се остави предприятието тъй, както е, за да може един кооперативен принцип да бъде запазен, едно кооперативно предприятие да бъде напълнено и една обществена инициатива да бъде развита така, както е развивана 15 години. По този начин ще има хармония в развитието на интересите на кооперативното дело и на държавата и кооперациите ще служат по-всестранно на държавата, отколкото досега са й служили. (Някои от народните представители ръкоплескат)

Председателстващ д-р Петър Кюсеианов: Има думата народният представител г-н д-р Иван Бешков.

Д-р Иван Бешков: (От трибуната) Г-да народни представители! Три са въпросите, които могат да занимават народното представителство във връзка с внесените законопроекти по моя преценка.

Първият въпрос е: образуването на дружеството „Солоподем“ от страна на мини „Перник“ и на синдиката в Провадия става ли като резултат на едно изразено съгласие от двете страни?

Вторият въпрос е: взети ли са достатъчно сериозни ли са съображенията за рационализация на предприятието за добиване на сол в Провадия и какви са средствата и начините да се рационализира това предприятие? С други думи, има ли един път, има ли една програма определена, предначертана, да се рационализира производството, да се добият повече резултати, които да осмислят организацията, която се предлага?

И, на последно място, третият въпрос е: извършена ли е правилна оценка на активите и пасивите, на имуществата, на инвентара, когато ще се отнема соловарят от синдиката? С други думи, оценката на имотите извършена ли е правилно, с оглед на днешната стойност на тия последните?

Г-да народни представители! За мене тия са въпросите, които се слагат. И аз бих желал, преди ние да гласуваме, по тия и по свързаните с тях други въпроси да имаме едно изложение от страна на почитаемото правителство, което внася законопроекта. Защото аз имам случая да говоря с отговорно лице, което ми каза, че предлаганата нова организация почива на съгласие, дадено писмено от страна на синдиката „Общ подем“, но в изложението на управителния съвет на синдиката „Общ подем“, което имам пред себе си, нищо подобно не виждам. Напротив, аз имам заявления на хората от управлението на синдиката, че този последният не е давал съгласието си за образуване на новото дружество „Солоподем“. Следователно този въпрос трябва да бъде изяснен. Той може и да не бъде изяснен, ако ние усвоим другото становище: висшите държавни съображения, които има правителството, за да реорганизира производството на сол в Провадия и да създаде едно дружество, което ще бъде в услуга на големи държавни интереси.

По първия въпрос следователно аз бих желал да имаме едно разяснение.

По втория въпрос — смята ли правителството, че с образуването на новата креация ще се внесе повече рационализация в производството, ще се увеличи и поевтини производството на сол и от това ще има полза народното стопанство — аз не мога да дам компетентна преценка, защото няма дадена програма, няма дадена идея как ще се използват солниците. Оставаме с впечатлението, като че ли синдикатът „Общ подем“ досега лошо е стопанисвал това предприятие и следователно то трябва да му се отнеме, за да се постави в ръцете на по-компетентни хора.

Да допуснем, че това може да е така, макар че цифрите за производството на солниците на синдиката през последните години са доста насърчителни. Аз зная, че в 1936 г. синдикатът в Провадия произвеждаше към 6 и половина милиона килограма сол, за да стигне в края на 1941 г. на 18 милиона килограма сол. За 1942 г. производството е спаднало на 14 милиона килограма, обаче това намира обяснението си в чисто технически причини — липса на каменни въглища, главно, и други такива.

Следователно, ако е думата за рационализация в производството, може да се твърди, г-да народни представители, че с новия, последен, соловар, който синдикатът построи, той е внесъл такава. А ако ли техниката в това отношение може да даде нещо по-добро, нямам нищо против да се мине и към тая нова рационализация. Аз бих приел дори да се етатизира соловарят на Провадия.

Но, г-да народни представители, има един въпрос, който шокира чувството на справедливост у човека, когато третира тия въпроси. Доста са местата и лицата, които смятат, че соловарят се взема от синдиката затова, защото той е кооперативно предприятие. Минюината смята, че колкото и подземните, минните богатства на една държава да са по начало собственост на тая държава, това остава само една имажинерна формула. Фактически обаче имаме редица частни притежания на минни богатства, които са изразени в частни предприятия, в акционерни дружества, в командитни дружества и в едно единствено сдружение, облечено в кооперативна форма — Провадийските солници.

Ако трябва генерално да разрешим въпроса с оглед на висшите държавни интереси, то е да етатизираме всички предприятия, които използват минните, подземните богатства. До такава мярка, смятам, още не е дошло време да минем и мисля, че никой не би я предложил. Ако се предлага да се изведе само синдикатът „Общ подем“ затова, защото той нерационално, некомпетентно е стопанисвал това предприятие, най-малкото, което се налагаше в случая, то е да бъде той прилично обезщетен. А той е много зле обезщетен.

Недейте забравя, г-да народни представители, че синдикатът „Общ подем“ е районен кооперативен съюз, зад който стоят около 60-70 кооперации, зад които стоят около 5.000 организирани членове-кооператори; че този синдикат „Общ подем“ дължи към Земеделската и кооперативна банка — аз ще си позволя да кажа цифри, колкото и да е неудобно — към 37 милиона лева; че към Общия съюз на земеделските кооперации синдикатът „Общ подем“ дължи 11.400.000 лв.; че към трети частни лица той дължи — до колкото моите сведения се простират, без да претендирам тази последната цифра да е точна — може би към 4 милиона лева, или всичко дължи към 55 милиона лева. С тия пари той е кредитиран, като се е имало пред вид, между другото, и тоя соловар, този негов имот, на който се е разчитало като на гаранция, че с приходите от него синдикатът ще погасява своите задължения към Земеделската банка, към Общия съюз на земеделските кооперации и към трети лица.

Сега ние се явяваме с този законопроект да отнемем соловара и да образуваме едно дружество, като даваме едно имажинерно участие на синдиката в дружеството, обаче ние не промишляваме какво ще стане със синдиката в утрешния ден, как той ще посрещне задълженията си към Земеделската банка, към Общия съюз на земеделските кооперации към третите лица, и дали няма да го поставим ние пред катастрофа, пред ликвидация. Ето това е пък въпрос чисто технически, който аз повдигам от кооперативно, а, ако щете, и от стопанско гледище, и бих желал по него твърде много да помислим, преди да решим въпроса така или иначе.

Нека не се забравя, г-да народни представители, че, благодарение на неограничената отговорност на членовете, една катастрофа на провадийския синдикат ще повлече неограничената отговорност на 5.000 члена в Провадийска околия. А вие можете да си представите какво значи 5.000 селяни да чувствуват, че се е посегнало към дяловете им и към тяхната неограничена отговорност за това, че синдикатът е катастрофирал, защото държавата му е отнела соловара!

Тия чисто юридически и технически въпроси трябва да бъдат изяснени, за да можем ние, народните представители, с чиста съвест да гласуваме едно правителствено мероприятие. (Някои народни представители ръкоплескат)

Председателстващ д-р Петър Кюсеианов: Списъкът на записаните оратори е изчерпан.

Има думата г-н министърът на железниците.

Министър инж. Васил Радославов: (От трибуната) Г-да народни представители! Въпреки че законопроектът за учредяване на предприятие за експлоатация на Провадийските солници е внесен от г-н министъра на търговията, позволявам си аз да взема думата по него, първо, за да допълня обясненията на преждоговорившите оратори в последното заседание на Народното събрание, второ, за да дам допълнителни обяснения от чисто технически характер и, трето, във връзка с това да обясня някои важни моменти от отношенията между държавните мини и соловарната при гр. Провадия.

Г-да народни представители! Излишно е да ви убеждавам какво значение има солта за населението и за изхранване на добитъка. Тя е продукт от абсолютното първа необходимост. Нуждите на страната ни от сол за 1943 г. се очертават между 110 и 120 милиона килограма. Предполага се, от тях около 50 милиона килограма да бъдат добити от местни източници, и то: морска сол 30-35 до 40 милиона килограма и около 15 милиона килограма от Провадия. Останалото количество, кръгло 70 милиона килограма сол, разчита се да бъде внесено от странство, което, моля да си отбележите, прави 60% от цялата консумация. Както досега, така и за предстоящата 1943 г. следователно предвидка се страната да се задоволи със сол, внесена от странство, в размер на 60% от необходимото количество.

Солта, част от която е морска, служи за специални цели; провадийската служи за храна на хората, а каменната сол, която се внася отвън, в голямата си част отива главно за изхранване на добитъка. Тук се явява въпросът: има ли възможност да се получи твърда каменна сол, така нужна за нашия добитък, от местни източници, защото, по компетентното мнение на нашите агрономи, най-нормалното хранене на добитъка става с твърда каменна сол чрез близане, а не чрез изкуственото ѝ даване към неговата ярма.

По сведения, които получих от Министерството на земеделието, количеството твърда каменна сол, нужна за нашия добитък за близане, възлиза годишно на 25-30 милиона килограма. Следователно поставя се въпросът: ако ще се експлоатира подземната сол в Провадия чрез подземна експлоатация, има ли техническа възможност, щото тя да бъде добита в твърдо състояние? Отговорът е, че има такава възможност.

Този въпрос се разделя на три периода. До 1930 г. се смяташе, че подземната твърда сол е технически неексплоатируема. До това заключение се дойде благодарение на проучвателните работи, водени от Министерството на търговията, като в самите залежи беше прокарана една шахта с дълбочина до 12 м., обаче несполучливо. Солта не можеше да се достигне, поради неправилно приложен технически способ. Шахтата беше потопена и изоставена с генерално заключение, че подземната сол, която лежи от повърхността на места на 12 м. най-плитко, на места, в по-голямата част, на 18 м. от повърх-

ността, не може да бъде експлоатирана, тъй като водоносният хоризонт, който лежи над твърдата каменна сол от солена вода, не може да бъде преодолян за прокаряване на вертикална шахта, а конфигурацията на терена изисква, щото атакуването на залежите да стане само с вертикална шахта.

След 1930 г., след като излезе специалният закон, който, както ще видите по-нататък, по начало беше първото нарушение на чл. 14 от закона за мините, ние дойдохме до годината 1934, когато, съгласно закона за държавните мини от 4 август, всички минни обекти минаха под общото управление на мини „Перник“. След това се започна от страна на мини „Перник“ проучвателна работа: направиха се 170 сондажа, с които се оформи точно положението на каменосолния залеж и се прокаря вертикална шахта напълно сполучливо, като, разбира се, се проведе техническият способ чрез предварително циментиране. Шахтата днес е дълбока 52 метра, от които 34 м. в сол, а от нея прокарана галерия от 26 м. в сол, която вече от година и половина стои свършено суха, без да са допуснати в нея каквито и да бъдат солени води.

Следователно големият въпрос, дали ще може от провадийската сол да се добие каменна сол в твърдо състояние за храна на добитъка, се разрешава съвършено благоприятно. Това го повтарям, защото този момент имаше много важно значение в отношенията между държавните мини „Перник“ и провадийския синдикат.

Веднаж технически разрешен въпросът за добиване на твърда каменна сол, следваше изучаването на нейните качества като храна на добитъка. Това продължи месеци наред. С три писма от Министерството на земеделието, което проведе проучвателните работи, по практически път се установи, че солта е напълно годна за храна на добитъка. От агрономите-специалисти се изказа благопожеланието, тя да бъде час по-скоро дадена за употребление.

Ще ви дам няколко кратки обяснения по генезиса на солта и техническите възможности за нейната експлоатация, като предпоставка за искането за образуване на това смесено предприятие, защото в случая техническата част, г-да, играе една от най-важните роли за разрешаването на този въпрос.

В участъка на каменосолните залежи има един разсед със скок около 200 м., по който е изтискана, при тектонични прояви, лежащата в голяма дълбочина първоначално хоризонтално, нормално отложена каменна сол. След тектонични прояви и страничен натиск тази сол бива изтисквана по образувана преди това пукнатина и се разлива точно на това място, където ние я намираме. С очертаните 170 сондажа се установява, какво солта има елипсовидна форма или, строго погледнато, формата на бъбрек с дълъг ос север-юг 800 м. и къса ос изток-запад 400 м., с един тонаж от повърхността на дълбочина само до 400 м., където стигна най-дълбоката сонда, 200 милиона тона каменна сол. Очаква се, запасите надолу след 400 м. да бъдат още по-големи, което ще докажат сондите, които тепърва ще трябва да се направят в дълбочина. Така изтисканата сол е смесена с шифери, които са въвлечени при нейното изтискване от страничните скали. Има хоризонти на по-чиста сол, има хоризонти и на по-силно примесена сол. Общо взето обаче солта е напълно пригодна за храна на добитъка, доказано, както ви казах, документално от вещи лица агрономи, по пътя на практиката, проведена в Министерството на земеделието. Тази сол, с така примесени повече или по-малко шифри, се подлизва от водата. Тези води, противно на първоначалното становище, какво че те имат връзка с Провадийската рска, нямат с последната абсолютно никаква връзка. Тези води идат от дълбочина повече от 200 м. и са акумулирани в пясъчници, които лежат под зелена глина и които води се подхранват от височините север-източно от самия залеж, минават в дълбочина и излизат на това място по контакта между глината и солта като артезианска вода, под напор. Това обстоятелство, г-да народни представители, е много важно, тъй като подир малко ще ви кажа каква е зависимостта на експлоатацията чрез водочерпене и чрез подземни работи. Тази вода, минала около самия залеж под напор, излиза над него и образува един грамаден резервоар от солена вода. Този резервоар започва няколко метра от повърхността и стига до 18 м. до самата сол. От този именно резервоар синдикатът черпи солена вода, като прокаря сондажи близо до повърхността на твърдата каменна сол, където водата е солена до 23 градуса Боме, което отговаря на 300-310 кг. сол от един кубически метър солена вода. Следователно за добиване на 15 милиона килограма сол годишно синдикатът черпи едно количество от около 50.000 кубически метра солена вода.

Откъде дойдоха усложненията в миналото и в настоящия момент между държавните мини и соловара, респективно синдиката „Общ подем“? Периметрите, както знаете, бяха пропуснати от Провадийската община, която навремето не познаваше закона за мините. Прибързано навремето те бяха запазени от Кравков и Байнов, които впоследствие ги предадоха на синдиката „Общ подем“. В 1930 г. излиза закон, съгласно който: първо, признава се правото на синдиката да получава сол чрез изпаряване на водата от соления извор — подчертавам: соления извор — в концесия „Св. Георги Победоносец“, който днес вече е изчерпан и не съществува. На държавата се отстъпва твърдата каменна сол в дълбочина, срещу което тя поема задължението на синдиката към Българската земеделска и кооперативна банка в размер на 12.600.000 лв., които днес са вече нараснали на 39.000.000 лв., благодарение на лихвите.

Чл. 14 от закона за мините определя точно категориите на минералните вещества и как те могат да бъдат запазени и експлоатирани. В група II са предвидени каменна сол, солите, които я съпровождат, и солени извори. Това не е, г-да народни представители, случайно, а е обосновано технически още в закона за мините, какъвто съществува не само у нас, а и в Европа. Следователно на този, който ще експлоатира един каменосолен залеж в границите на един законно установен периметър, впоследствие с одобрената с указ концесия се дава правото да

експлоатира каменната сол, солите, които я съпровождат, евентуално — калиевите соли — и солени извори. Това представлява една група минерални вещества. Законът от 1930 г. обаче беше първото нарушение на закона за мините. С него един и същ обект, съгласно закона за мините, се даде на двама концесионери: на синдиката — солена вода, а на държавата — лежащата под солена вода твърда каменна сол. Технически това са два обекта, които не могат да бъдат експлоатируеми, освен от единствено ръководство.

При това положение през 1934 г., когато се дойде да се оформят така дадените концесии от 1930 г., да се узаконят и приспособят към закона за мините, се повдигна въпрос какво е дадено на синдиката. Синдикатът протестира, че в указите е указано, какво му се дава само солена вода от соления извор, т. е. един извор в концесията „Св. Георги Победоносец“. По повод на това Върховният административен съд се произнесе категорично, че на синдиката „Общ подем“ е дадено ползуването на солена вода от един солени извор в концесията „Св. Георги Победоносец“, а не е указано, че са дадени солени води в границите на тая концесия, нито пък е указано, че се дава някакъв резервоар от солени води за експлоатация, а „соленият извор“. Това е съществено положение, което е решено от Върховния административен съд. Впоследствие, изхождайки от това положение, държавните мини протестираха чрез Министерството на търговията — Дирекцията на природните богатства, че синдикатът излиза въвн от правата, дадени му в неговата концесия. Минното отделение при Дирекцията на природните богатства запечатва техническите сондажни работи, обаче синдикатът протестира и те биват отпечатани по решение на Варненския съд, и то само по формална причина, а именно, че в случая държавата е страна и, второ, че това нарушение е продължавало повече от 6 месеца. Следователно това отпечатване става само по формална причина, а фактически в силата си остава решението на Върховния административен съд, което е ясно и категорично, а именно, че в концесията, дадена на синдиката, се е мислило соления извор, чието място се знае, обаче днес той е прекъснат и е изчерпан, а не е даден в никой случай целият резервоар от солена вода.

Оттогава отношенията на държавните мини със синдиката си остават същите; държавните мини успяват, противно на старото становище, да докажат, че каменната сол може да бъде достигната чрез шахта, каквато ви споменах, че е прокарана и че солта може да бъде технически експлоатирана.

През 1935-1936 г. се водиха също от Министерството на търговията допълнителни проучвателни работи с електрически ток и сейсмография, за да се установи дали в съседство няма други каменосолни залежи. Оказва се, че такива няма, следователно това е единственият каменосолен обект, с който днес за днес България може да разполага,

Намекна се, какво държавните мини са пречили на синдиката, като не са му давали възможност редовно, г-да народни представители! Има отделни случаи за недоволеност, които обаче са били преодолявани. 14 телеграми от по-миналата година са на разположение на г-да народните представители, с които синдикатът е бил подканван да си направи вноски за възможност, тъй като държавните мини не дават без пари възможност никому. Датите на телеграмите и тяхното съдържание са на разположение на всекиго от вас. Следователно, ако има известно опущение от държавните мини, отвреме навреме да са закъснявали някои доставки, срещу това има опущение и от страна на синдиката, който не е внесъл своевременно вноски, за да може да получи възможност. Към това ще прибавя, че синдикатът често пъти искаше възможност, каквито мъчно можеха да му се дадат, а той не се съгласяваше с заменянето им с други възможности. На трето място ще отбележа, че там се употребяваха отчасти и възможности от мина „Черно море“ при Бургас. Ръководните лица от синдиката често пъти спореха кои възможности да вземат — от мини „Перник“ или от мина „Черно море“ и в резултат отвреме навреме синдикатът оставаше и без едините и без другите възможности.

Г-да! Повтарям, че каменосолният залеж в Провадия е единствен, с който днес разполага нашата страна. Той представлява един тонаж повече от 200 милиона тона сол, на дълбочина до 400 м. От там надолу се очаква тонажът да бъде още увеличен. Проектира се основаването на едно смесено предприятие. Далеч е мисълта да се отнема частната инициатива. Нищо подобно. Новото предприятие е напълно обществено. Неговата общественост се засилва още повече, като към кооперациите се присъединява държавата. Целта на новото предприятие е да се засили производството на сол чрез изпаряване на солена вода, като се построят не примитивни инсталации — каквито има сега — тави и пр., а да се модернизират, евентуално да се построи вакуумна инсталация. Ще последва добиването на твърда каменна сол, така нужна за добитъка по съображения, които преди малко ви казах, изхождайки от мненията на нашите агрономи-специалисти, и о това се спре вносът на чужда каменна сол. За нас е абсолютно важно, ако впоследствие се добият в дълбочина калиеви соли, които са едно грамадно богатство за всяка страна, която ги притежава. Това ще бъде за нас един голям плюс. В Провадия ще се зароди една грамадна химическа индустрия, на която изходният материал е солта, като натриев хлорид. Ще се добива сода каустик, белилна вар, хлор, солна киселина и редица други химически продукти, което ние смятаме, че синдикатът, най-малко от досегашния му живот, сам не ще може да проведе.

Защо е необходимо едно единно предприятие? Това е, г-да народни представители, най-важният въпрос, който трябва да се изясни. Единно предприятие в камено-солните залежи е абсолютно необходимо: първо — от техническа гледна точка; второ — от стопанска и трето — от общодържавна.

От техническа гледна точка не е допустимо концесионерът на солена вода да провежда и в бъдеще безразборно сондажи и да нади солена вода оттам, откъдето нему е най-изгодно, а от друга страна държавата, в лицето на държавните мини „Перник“, да провежда в дълбочина подземна експлоатация за добиване на твърда каменна сол. Двете експлоатации трябва да се съчетаят обезпечено една с друга, иначе те ще си пречат и в резултат на това не се знае докъде ще се стигне. Ще добавя още нещо: вследствие на безразборното сондиране в района непосредствено до самите сгради на соловарната имаме вече три грамадни пропадащи на терена, вследствие на това водочерпене. Никому да не бъде чудно, ако един ден цялата спрада на соловарната, с пещта и с комина, бъдат срутени. По начало те са били поставени погрешно върху самия каменосолен залеж. Когато преди 3-4 години стана въпрос за разширяване на соловарната с заем от Българската земеделска и кооперативна банка в комисията, в която участвах и аз, по определяне на мястото и размера на заема, се реши, новите инсталации да се изнесат извън каменосолния залеж. Но тези, които са заварени от по-рано, ги грози опасността от срутване. Кога ще стане това, ние не можем да предскажем, обаче опасността е много голяма.

Следователно, от техническа гледна точка с оглед рационалното използване на това единствено у нас каменосолно находище, налага се там да бъде проведен един единен, комбинирани и съчетан метод на експлоатация на водите и на подземната сол — това е технически напълно възможно — за да не си пречат те една на друга. От стопанска гледна точка безспорно е, че на едно и също място би трябвало, с оглед на инвестициите, да има едно единно предприятие.

И най-после, г-да народни представители, добиването на солта, като един от главните продукти за изхранване на населението и добитъка, би трябвало да влезе в по-сOLIDНИ ръце, в едно предприятие, чиято общественост се още повече засилва, като освен кооперациите, влиза и държавата.

Що се отнася до самия законопроект, ще кажа, че синдикатът влага концесията, дадена му, повтарям, като един солени извор, който не съществува, а държавните мини „Перник“ — своите 7 концесии за твърда каменна сол. Всички имущества, движимости и недвижности, според комисията, която преди няколко месеца междувременно ги установи, възлизат на 53.975.000 лв. Та възлизат в новото предприятие. Срещу тях синдикатът се освобождава от задълженията си към Българската земеделска и кооперативна банка в размер на 55.000.000 лв. Държавните мини „Перник“ освен 7-те концесии, внасят 30.000.000 лв. в предприятието като оборотен капитал, плюс тия 7.000.000 лв., които досега изхарчихме за проучвателните работи.

Смятам, че бъдещото предприятие ни най-малко не ще накърнява правата на синдиката „Общ подем“, тъй като в бъдеще както кооператорите, така и самият синдикат ще делят цялата печалба с държавните мини „Перник“.

Не се изменя и положението на самите кооператори, защото синдикатът си остава като синдикат. Отнема се само соловарната с нейните движимости и недвижности и се образува ново предприятие, на което се дава още по-обществен характер, като в него взема участие и държавата. (Ръкоплескание)

Председателстващ д-р Петър Кюсеианов: Има думата г-н министърът на търговията, промишлеността и труда.

Министър Никола Захариев: Г-да народни представители! След като се развиха дебати в една ширина, на която рядко законопроект се е радвал, и след техническите изяснения на г-н министъра на железниците, който, като директор на мини „Перник“, най-добре знае всичките перипетии, през които минаха преговорите, разговорите и заключителните протоколи между мини „Перник“ и синдиката „Общ подем“, на мене остава много малко да кажа, за да може да бъде абсолютно ясна на почитаемото народно представителство материята, която на пръв поглед шокираше съвестта на народния представител.

Г-да народни представители! От законопроекта за основаването на едно общо дружество „Солоподем“ между синдиката „Общ подем“ и държавата, в лицето на мини „Перник“, едва ли не се изковаха стрели срещу правителството, че то с този законопроект приема един кръстоносен поход срещу кооперативната идея в България и специално срещу синдиката „Общ подем“ в Провадия. Нито сянка от подобно съмнение не трябва да има в никого, нито пък може да има такава пълнена мисъл в когото и да било. В тези трудни и тежки времена, когато стопанските организации, както и кооперациите, стоят на своя пост и в историческите моменти, които преживява нашата страна, играят своята роля, тази кооперативна в кавички политика, която някои г-да народни представители искаха да направят, няма, смятам, абсолютно никакво място тук.

Г-да народни представители! Тук се изнесе, че ние сме нарушили конституцията. Конституцията била нарушена в нейните постановления, които осигуряват неотчуждаемостта на частната собственост, и че нито правителството, нито Народното събрание могат да правят закони, които да отиват в разрез с повелите на конституцията. Казава се, че членове 67 и 68 от конституцията постановяват, че може да стане отчуждение на частна собственост само по реда на закона за отчуждаване на недвижими имоти за държавна и обществена полза срещу предварително заплащане и предварително обезщетение. Тук не се касае, г-да народни представители, за едно отчуждение точно тъй, както повеляват членове 67 и 68 от конституцията. Тук се касае за една концесия, която е дадена от държавата, и поради неправилното ѝ експлоатиране по закона за мините държавата има право, тъй както е дала концесията, и да я отнеме.

Подхвърли се и едно друго обвинение от г-да народните представители, които се явиха на трибуната да защитават синдиката „Общ подем“, че ние едва ли не посягаме върху имуществото на синдиката, без да се основаваме на чл. 75 от закона за мините. Тия господа говорят за случая, когато се отнема концесията административно. Не може да стане административно отнемането на цялата концесия, защото тя е дадена с закон и с закон се отнема.

Но г-да народните представители, защитавайки своята теза, се осланяха особено на решението на Върховния административен съд, както и на решението на областния съд в гр. Варна и на решението на околийския съд в Провадия. Околийският съд в Провадия, както казах и в миналото заседание, към който е отнесено разрешаването на спора между Министерството на търговията, промишлеността и труда и синдиката „Общ подем“, относно сондата, която са пуснали в периметъра в обекта на мини „Перник“, решава спора в полза на мини „Перник“. Това решение се обжалва пред Варненския областен съд, който, както каза и г-н министър Радо-славов, поради това, че са минали 6 месеца откогато синдикатът „Общ подем“ е пуснал сондата и поради това че държавните мини „Перник“ се явяват вече като страна, а не като Министерство на търговията, като орган на държавата, който може да наложи известни санкции, за да се отнеме сондата от синдиката „Общ подем“, е узаконил едно фактическо положение.

Ето ви обаче оригиналното решение на Върховния административен съд. В него се казва: „Разпорежданията обаче на чл. 2 от закона не дават основание да се заключи, че концесия е дадена за всички солени извори „Св. Георги Победоносец“ на синдиката „Общ подем“, защото, както от данните в преписката, мотивите на законопроекта, така и от изричния текст на закона личи, че концесията се дава на синдиката за добиване сол чрез изпаряване на водата от определен солени извор в поисканата концесия „Св. Георги Победоносец“. Значи, касае се само за един извор. От този извор синдикатът има право да черпи вода, с други думи: само този извор е на синдиката. Всички други сонди, които са направени впоследствие, са направени в обектите на мини „Перник“ и са — както се изразява и юрисконсултът на мините — една кражба от имуществото на едно държавно предприятие, каквото са мините „Перник“.

Но ние се чудим защо дойдохме до това положение да имаме днес пак един закон. Ние сме имали един закон в 1930 г.; имаме изменение на този закон в 1933 г.; имаме едно споразумение, сключено между мини „Перник“ и синдиката „Общ подем“, имаме една спогодба за всичките 7 концесии на мини „Перник“ — Балдъркьойска солница, Войнова солница, „Св. Георги Победоносец“, Кадъкьойска солница, Солена криза, Манастирска солница и Безсолница, които са преотстъпени на мини „Перник“ и срещу това преотстъпване държавата е поела дълга на синдиката към Българската земеделска и кооперативна банка на сума 12.657.633 лв. Нито един периметър, нито една концесия не остана притежание на синдиката „Общ подем“, остава негово притежание само соленият извор, който впоследствие се затъква от големите притоци на състелната солена вода, и този извор е станал нечерпаем.

Действително, по силата на закона за мините, министърът на търговията може по административен път, по силата на едно искане от мини „Перник“, да иска отчуждаването на вече нерентабилното и неспособно да произвежда сол минно предприятие на синдиката „Общ подем“ и да го причисли към предприятието, което имат мини „Перник“, за изваждане на каменна сол. Но понеже концесията на синдиката „Общ подем“ е дадена с закон, ние внасяме закон, за да урегулируме това положение.

Защо обаче стигнахме до положението да искаме да става съдружие между държавата и едно частно лице, каквото в случая е синдикатът „Общ подем“ в Провадия?

Г-да народни представители! Тъкмо това е за чудене, тъкмо тук е неразбирането на тези господа кооператори, които са против законопроекта. Аз смятах, че от трибуната на Народното събрание тези народни представители ще излязат да изкажат своята признателност най-напред на г-н министър-председателя, който, още когато се образува кабинетът, в една точка на своята декларация от 12 април каза: „Ние ще работим за обществен интерес, а частният интерес, който ще да бъде той, на акционерно дружество, на отделна личност, на о. о. дружество или на кооперация, трябва да занемее пред общия интерес на българската държава и на българския народ.“

Ние изпълнихме тая точка от нашата декларация. Ние внесохме законопроекта, но ние искаме изпълнение и на същия дълг и от страна на кооператорите от Провадийска околия. И тъкмо тук се прояви голямото сърце на г-н министър-председателя, който в инструкциите, които даде в Министерския съвет, и в инструкциите, които даде специално на мене, като министър на търговията, при изготвяне на законопроекта, нареди да премахнем тази крайност, която се създаде с законопроекта, който се приготви в 1941 г. Комисията, която приготви законопроекта и бе назначена да уреди повдигнатия спор, се произнесе, че „единственият възможен начин за радикалното разрешение на поставения въпрос е да се отнеме по законодателен ред, със специален закон, дадена с закона от 13 юли 1933 г. концесия за добиване на сол чрез изпаряване на водата от соления извор в концесията „Св. Георги Победоносец“ от синдиката „Общ подем“ и да се предаде на държавата.“

Комисията изказа също така мнение, че синдикатът би трябвало да бъде държан отговорен за вреди и загуби, нанесени на държавата поради незаконното използване на соления шок. Такова обезщетение обаче да не се дири и да се сметне, че отнемането на така дадената концесия на синдиката ще покрие вредите и загубите, причинени от същия синдикат на държавата. Недвижимите и движимите имоти, принадлежащи на синдиката „Общ подем“ и

предназначени за експлоатацията на солената вода да се отчуждят със същия закон от държавата срещу заплащане по една справедлива цена, и по-нататъшната експлоатация на солните находища чрез минни, подземни и надземни работи, както и чрез изпаряване на солената вода, да се продължи от държавните минни, които да заплатят на синдиката, чрез Българската земеделска и кооперативна банка, стойността на отчуждените имоти, както и дълга му към същата банка по чл. 3 от закона от 13 юли 1930 г.

Ето един проект, който действително предлагаше напълно отчуждаване на солените извори и на всичките движими и недвижими имущества на синдиката „Общ подем“, които са свързани със солопроизводството в Провадия. Но тук, както казах, се проявя голямото сърце на един държавник към тези хора, които — ще повтора това, което казах и в миналото заседание — в продължение на 25 години можаха чрез една упорита, планомерна, макар и оскъдна дейност, да се проявят и от едно малко изворче да направят едно предприятие, което, нека признаем, в тези времена буди адмирацията на всички, затова, че българският селянин, българският кооператор е в състояние и в тази област да твори и да създава стопански блага за нашата държава, за нашия народ. И за да дадем дан към тези хора, които допринесоха за издигането и за разрабването на това малко изворче в едно предприятие, ние искаме, държавата да вземе в съдружие с едно частно лице, да вземе синдиката „Общ подем“ като свой съдружник.

Отнемат ли се, г-да народни представители, всички притежания на синдиката? Категорично не. Отнемат ли се правата на синдиката? Тоже — не. Синдикатът запазва правата си с 50%; участието на държавата е също с 50%. Държавата и синдикатът стават на равни начала съдружници. Кой не би искал, коя кооперация, кой съюз, кое акционерно дружество, коя личност не би искала в тези времена да бъде съдружник с българската държава? Толкова ли е фалирала българската държава, че да не искаш да бъдеш съдружник с нея в тия времена и да твориш стопански блага? Нима българската държава не буди възторг и адмирация и не може да привлече вниманието, любовта и сърцата на кооператорите от Провадийска околия, за да могат заедно с нея и с нейните и свои капитални да творят ония блага, които това съдружие може да даде?

Г-да народни представители! С законопроекта синдикатът „Общ подем“ се прави съдружник на българската държава. Печалбата ще бъде делена на две между синдиката и българската държава. Участието в управлението на новата организация „Солоподем“ ще бъде тоже разделено на две: колкото представители ще има синдикатът „Общ подем“, толкова представители ще има и държавата, плюс един — председателя, който се назначава от г-н министър-председателя. Ето ви едно положение, което трябва да буди само възторга, само адмирацията на българските кооператори. Вместо да се явяват подстрекатели, които да искат от тази работа да правят политика, аз бих искал да намеря само адмиратори, които административно най-напред министър-председателя, който е вдъхновителят на този законопроект, и който поиска да създаде закон, който действително ще даде награда на тези, които са работили за създаването, както казах, на това предприятие.

Но мене ме учудва още едно. В миналото заседание уважаемият ваш колега г-н Свинов, който е мой другар от 25 години и когото познавам най-добре като добър и честен кооператор, излезе тук и оскъпката болка на сърцето си каза: „Как можа да се роди пък всичката мисъл за едно съдружие между синдиката „Общ подем“ и държавата!“

Г-да народни представители! Ето (Сочи) това е оригиналният протокол, подписан от г-н Георги Свинов, от г-н Христо Гатев и от г-н Коста Неделчев, подписан от тях като представители на синдиката „Общ подем“, подписан и от представителя на българската държава, в който протокол се казва следното: „На тази среща се дойде единодушно до споразумението, че в интереса на държавните минни и синдиката „Общ подем“, а също и изобщо в интереса на народното стопанство, е да се създадат условия за образуване на едно смесено предприятие между държавните минни и синдиката „Общ подем“ за рационалното експлоатиране на каменосолните обекти в Провадийско.“

Ето протоколът със саморъчния подпис на представителите на синдиката. Как може пред пленума на най-голямата институция в България, пред Парламента, по такъв начин да се хленчи и да се казва: „Недейте посяга върху синдиката „Общ подем“, когато самият синдикат е искал това споразумение, когато самият синдикат, чрез своите представители, е подписал тоя протокол, а държавата е излязла своята майчинска обич към едно обществено дело, към едно кооперативно предприятие!“

Ето защо, след като е напълно изяснено положението с техническите особености, които има предприятието, за големите възможности, които ще развие то за добиването не само на сол чрез изпаряване на водата, но и за добиването на каменна сол, за модернизирването на предприятието, за добиването на сода каустик, тъй необходим днес за българското стопанство, така необходими и за нашата индустрия, за добиването на всички онези деривати, които ще се получат от експлоатацията на тези залежи, които се намират в Провадийска околия, ние трябва да бъдем горди и честити, че днес оздравяваме един ден, в който създаваме в Провадийска околия едно грандиозно предприятие, в което, заедно с кооперативното знаме, ще се веят и трицветният баргеник на българския народ, за да сведочи за просперитета на стопанска България. (Ръкоплескания)

Таско Стоилков: Тоя протокол трябва да е стар.

Георги Свинов: Искам думата.

Председателстващ д-р Петър Кюсеианов: (Звъни) Моля, какво искате, г-н Свинов?

Георги Свинов: Аз искам думата за лично обяснение.

Министър Никола Захариев: Аз Ви похвалих, г-н Свинов. Вие сте един добър кооператор, един добър сътрудник. Но има едно — Вие плащате данък на някой там.

Георги Свинов: Аз искам думата само за лично обяснение.

Петър Савов: Вие само това кажете: оспорвате ли подписа си или не го оспорвате? (Шум)

Председателстващ д-р Петър Кюсеианов: Моля, г-да. Аз мога да водя заседанието. Недейте ми суфлира.

Г-н Свинов! Имате думата само за пет минути.

Георги Свинов: (От трибуната) Г-да народни представители! Не се касае за подписа. Не съм аз, който ще се откажа от подписа си. Касае се за преговори, които се водиха през 1936 г. Аз не мога да си спомня дали в миналото заседание не ви казах, че не съм аз, който ще бъда против едно съдружие с държавата. Такова съдружие ние се опитахме да направим в 1936 г., след като пропадна заповедта на министъра на търговията за запечатването на сондата.

В мотивите на определението на Варненския съд не само се казва за някакъв солени извор, но се цитира разменената кореспонденция, базата на този договор, който впоследствие е кореспондирал на закон. От друга страна аз и сега твърдя, че съм за едно съдружие с държавата. Какво показва този протокол от 1936 г., който г-н министърът сега ви сочи? Че ние сме подписали един предварителен протокол за почване на преговори.

Министър Никола Захариев: Сега ги довършихме.

Георги Свинов: Преговорите тогава траяха около 10-12 дни — не мога да си спомня точно — и сегиз-тогиз присъствуваша тогавашният министър на търговията г-н Вълев, по чието нареждане попаднах и аз в комисията, която водеше преговорите. Тогава ние бяхме се съгласили не на 50% съучастие, както сега г-н министърът казва; нашето съучастие беше 48-49%. Ние дадохме на държавата правото да има един превес в това съдружение. Но когато поставихме на господата от минни „Перник“ въпроса: „Г-да! Да приемем, че въз основа на проценти на съучастие е разрешен; кажете сега, какви ви са проектите, какво възнамерявате да правите; ние идваме с един апорт — синдикатът тогава нямаше толкова задължения — даваме ви такава и такава производство, такива инвестирани капитални, такива инсталации, дайте да видим, след като толкова сте проучвали, успоредно с нас сте работили — това беше в 1936 г. — дайте да видим вашите проекти за експлоатацията на тези каменосолни обекти“ — господата от минни „Перник“ отговориха с две думи: „Ние ще почнем с вашето предприятие, а теърва ще проучваме какви инсталации ще правим и какво производство ще имаме в бъдеще.“

Г-н министър Вълев — аз и днес го адмирирам — който присъществуваше на този заключителен разговор, удари масата и, доколкото си спомням, каза: „Вие, г-да, отивате да произвеждате сол, а господата от минни „Перник“ да отидат да произвеждат въглища.“ Така завърши това заседание, плод на което беше този предварителен протокол.

Петър Савов: И той все е закачил нещо от този гешефт.

Георги Свинов: Кой?

Петър Савов: Вълев.

Георги Свинов: Това не ме интересува. Не мога да говоря по работи, които не зная.

Председателстващ д-р Петър Кюсеианов: (Звъни) Моля!

Георги Свинов: Г-да! Аз не идвам да пледирам някаква лична кауза. Както в миналия път казах, аз не се стремя да бъда страна в случая, но така разбирм. Когато се разгърнат всички писма, закони, решения и пр., щом бъдат изнесени тук пред вас, ще получите друго впечатление, отколкото като си служим с откъслечни цитати и писания. Аз не зная дали следите добре обясненията на г-н министъра на железниците, но той изтъкна решението на общото събрание на Административния съд, че там било казано, че оставя за ползуване от концесията един извор, който бил изчерпан. Туй в миналото е било изнесено като теза, обаче е пропаднало навсякъде, където е ставало нужда ние да се състезаваме с мините „Перник.“

Обаждат се: Ясно!

Георги Свинов: Важно е туй, което каза г-н министърът за железниците; важно е туй, което каза г-н министърът за подземни води; той ги обрисова като един резервоар. Макар да съм мислил по този въпрос, не мога да твърдя положително дали са текущи води или са резервоари, защото не претендирам да съм компетентен в тая област. Но аз 5 години съм направлявал онези малка сонда от 50 м., която сондирахме, и смятам, че и до днес още не е установено положително дали са подземни води, резервоар, както каза г-н министърът, или са текущи води.

Обаждат се: Ясно е!

Георги Свинаров: Аз също смятам, че въпросът за големината на този каменосолен обект не е установен и до днес още. Тези данни, които уважаемият г-н министър Радославов сочи, се намират още в доклада на неговия по-голям брат, който дълги години беше началник на минното отделение и през цялото време въобще ставаха тези проучвания. Впоследствие се завързаха преговори и се реализира спогодбата, която после стана закон. Тези данни са същите, които каза и г-н министърът.

Но аз идвам да ви напомня друго едно обстоятелство. Аз съм местен човек от онзи край и твърдя, че и до днес не са установени размерите на тези пластове, дебелината на тези каменосолни залежи. (Оживление) Първата сонда, с която работиха, стигна на 400 м., но колко е дебелината на пласта, не се знае. И като вземете на запад от Провадия до с. Върбица, което отстои на 70 км., навсякъде...

Председателстващ д-р Петър Кюсеианов: Г-н Свинаров! Позволете. Аз Ви дадох думата за лично обяснение, но пред вид на това, че сте от онзи край, че сте местен човек, народното представителство се интересува да чуе Вашите обяснения. Моля ви обаче да се ограничите да говорите само по повдигнатия от г-н министъра на търговията въпрос във връзка с подписа Ви върху протокола и с оглед на това да дадете личните си обяснения.

Георги Свинаров: Извинявам се. Аз смятам, че се изясни въпросът за подписа ми в този протокол: нито подписът ми е фалшив, нито отричам да съм участвувал в такова заседание. Не съм отрекъл това и в миналото заседание, когато казах, че нямам нищо против това сдружение с държавата. Но, г-да, като разгледате законопроекта, ще видите, че там има клаузи, има положения, които в края на краищата поставят синдиката като един фиктивен собственик на права и интереси.

Д-р Никола Минков: В комисията ще се проучат подробностите.

Георги Свинаров: Аз апелирам, поне в комисията да се направи всичко възможно, за да се застъпят интересите на тази обществена организация, която, въпреки всичко, все пак е дала нещо, което не съществува другаде.

Две думи по въпроса за черпенето на водата. (Възражения)

Д-р Никола Минков: В комисията.

Георги Свинаров: Начинът, по който ние вършим това, е единственият, който може да се приложи. Аз питам господата от мини „Перник“ как въобще възнамеряват в бъдеще да оползотворят солената вода, та да видим дали ще намерят друг начин, различен от този, който синдикатът е практикувал.

Председателстващ д-р Петър Кюсеианов: Ще пристъпим към гласуване. Постъпило е, съгласно чл. 56 от правилника за вътрешния ред на Народното събрание, предложение, подписано от 46 народни представители със следното съдържание: (Чете) „Съгласно чл. 56 от правилника за вътрешния ред, подписаните народни представители молим, гласуването на законопроекта за учредяване предприятие за експлоатация производството на Провадийските солни концесии да се извърши чрез поименно гласуване.“ (Възражения)

За да стане това, трябва народното представителство да даде съгласието си. Затуй ще поставя на гласуване постъпилото предложение. Които г-да народни представители са съгласни, щото гласуването на законопроекта за учредяване на предприятие за експлоатация производството на Провадийските солни концесии да се извърши чрез поименно гласуване, моля, да вдигнат ръка. Малцинство, Събранието не приема.

Обаждат се: Няма 48 души. (Смях)

Председателстващ д-р Петър Кюсеианов: Ще пристъпим към гласуване, лично и явно, съгласно чл. 55 от правилника.

Които г-да народни представители приемат законопроекта за учредяване предприятие за експлоатация производството на Провадийските солни концесии, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Законопроектът ще бъде изпратен в комисията.

Минаваме на следната точка, четвърта, от дневния ред:

Първо четене на законопроекта за изменение на членове 9 и 10 от закона за Взаимноспомогателната и посмъртна каса при Министерството на външните работи и на изповеданията.

Моля г-н докладчика да го прочете.

Докладчик Стефан Караиванов: (Чете)

„МОТИВИ

към законопроекта за изменение на членове 9 и 10 от закона за Взаимноспомогателната и посмъртна каса при Министерството на външните работи и на изповеданията

Г-да народни представители! През 1940 г. с закон от 10 юни 1940 г. публикуван в „Държавен вестник“, брой 128, от 10 юни същата година бе учредена Взаимноспомогателната и посмъртна каса при Министерството на външните работи и на изповеданията.

При двегодишно приложение на закона се оказаха някои неудобства. Така, голяма част от членовете на касата не могат да присъствуват на общите събрания, понеже служат в чужбина. На общите и извънредни пък събрания се взимаха, макар и чрез болшинство, решения, които не винаги отговаряха на истинските интереси и цели, застъпвани от касата.

Пред вид гореизложеното, моля, ви, г-да народни представители, да разгледате и приемете тук приложения законопроект за изменение на членове 9 и 10 от закона за Взаимноспомогателната и посмъртна каса при Министерството на външните работи и на изповеданията.

Гр. София, януари 1943 г.

Председател на Министерския съвет,

министър на външните работи и на изповеданията:

Б. Филев

ЗАКОНОПРОЕКТ

за изменение на членове 9 и 10 на закона за Взаимноспомогателната и посмъртна каса при Министерството на външните работи и на изповеданията от 10 юни 1940 г. („Държавен вестник“ от 10 юни 1940 г.)

§ 1. Чл. 9 от закона за Взаимноспомогателната и посмъртна каса при Министерството на външните работи и на изповеданията се изменя така:

„Касата действа под надзора на министъра на външните работи и на изповеданията. Той назначава управителния и надзорния съвети измежду членовете на касата.“

§ 2. Чл. 10 от същия закон се изменя така:

„Нарочен правилник, изработен от управителния съвет на касата, утвърден от министъра на външните работи и на изповеданията, урежда всички въпроси във връзка с приложението на настоящия закон.“

Председателстващ д-р Петър Кюсеианов: Които г-да народни представители приемат законопроекта за изменение на членове 9 и 10 на закона за Взаимноспомогателната и посмъртна каса при Министерството на външните работи и на изповеданията от 10 юни 1940 г., моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Министър-председател Богдан Филев: Моля, по спешност, законопроектът да се гласува и на второ четене.

Председателстващ д-р Петър Кюсеианов: Г-н министър-председателят предлага, законопроектът да се гласува, по спешност, и на второ четене. Които г-да народни представители приемат това предложение, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчик Стефан Караиванов: (Чете заглавието на законопроекта и § 1)

Председателстващ д-р Петър Кюсеианов: Които г-да народни представители приемат заглавието на законопроекта и § 1, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчик Стефан Караиванов: (Чете § 2)

Председателстващ д-р Петър Кюсеианов: Които приемат § 2, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Законопроектът е приет окончателно.

Минаваме на точка пета от дневния ред:

Първо четене на законопроекта за продължаване мандата на действителните членове на земеделските камари, чийто мандат е изтекъл през 1942 г.

Има думата г-н докладчикът.

Докладчик Димитър Марчев: (Чете)

„МОТИВИ

към законопроекта за продължение мандата на действителните членове на земеделските камари, чийто мандат е изтекъл през 1942 г.

Г-да народни представители! Съгласно наредбата-закон за земеделските камари, през 1938 г. се произведоха изборите за членове на земеделските камари. Съобразно чл. 9 от закона, членовете се избират за един период от 4 години, който изтича в края на 1942 г., и се налага да се произведат избори за нови членове на камарите, което изисква предварително свикване на общите събрания на земеделско-стопанските задруги и земеделско-стопанските кооперативни сдружения, които да изберат своите представители. Последните, ведно с представителите на общинските съвети, избират членовете на земеделските камари.

Поради изключителните условия, при които днес е поставена страната ни, и поради мъчнотията при свикването на общите събрания на земеделско-стопанските задруги и земеделско-стопанските кооперации в страната, целесъобразно е засага изборите за

членове на земеделските камари да се отложат, като се продължи мандатът на сегашните членове на камарите с една година.

Понеже през м. януари 1943 г. предстои да се свикат редовните годишни събрания на земеделските камари, моля за спешното разглеждане и гласуване на настоящия законопроект.

Гр. София, януари 1943 г.

Министър на земеделието и държавните имоти:

Иж. Хр. Петров

ЗАКОНОПРОЕКТ

за продължаване мандата на действителните членове на земеделските камари, чийто мандат е изтекъл през 1942 г.

Член единствен. Продължава се за една година мандатът на действителните членове на земеделските камари в страната, чийто мандат е изтекъл през 1942 г.

Председателстващ д-р Петър Кюсеианов: Ще поставя на гласуване. Които г-да народни представители приемат на първо четене законопроекта за продължаване мандата на действителните членове на земеделските камари, чийто мандат е изтекъл през 1942 г., моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Министър иж. Христо Петров: Моля, законопроектът, по спешност, да се приеме и на второ четене.

Председателстващ д-р Петър Кюсеианов: Г-н министърът на земеделието предлага, законопроектът, по спешност, да се приеме и на второ четене. Които са съгласни с това предложение, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчик Димитър Марчев: (Чете заглавието и член единствен)

Председателстващ д-р Петър Кюсеианов: Които г-да народни представители приемат заглавието и член единствен, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема. Законопроектът е приет окончателно.

Минаваме на следната точка, шеста, от дневния ред:

Първо четене на законопроекта за Скопската общинска банка.

Които г-да народни представители са съгласни да се прочетат само мотивите към законопроекта, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Моля г-н докладчика да прочете мотивите.

Докладчик Стефан Караиванов: (Чете)

„МОТИВИ

към законопроекта за Скопската общинска банка

Г-да народни представители! До освобождаването на гр. Скопие е функционирала бившата общинска спестовна каса „Градска щедоница Скопие“, която е работила с общински средства и е раздавала краткосрочни и дългосрочни заеми на скопски жители и общински чиновници. След освобождаването, касата станала вече необходимост за града, е продължила да работи под наименованието „Скопска общинска банка“. Устройството, управлението и дейността на банката обаче и досега не са основани на какъвто и да е закон, поради което налага се да се изработи специален закон за Скопската общинска банка.

Министерският съвет, с 29. постановление, взето в заседанието му от 19 юни т. г., протокол № 85, въз основа на чл. 1, точка 16, от закона за бързото уреждане на неотложни въпроси в освободените земи, одобри една наредба, по която временно да се управлява Скопската общинска банка. Необходимо е обаче материята по предмет да бъде цялостно уредена с закон.

Ето защо моля, г-да народни представители, да приемете и гласувате законопроекта, който ви предлагам.

Гр. София, 21 януари 1943 г.

Министър на вътрешните работи и народното здраве:

П. Д. Габровски

(Ето текстът на законопроекта:

ЗАКОНОПРОЕКТ

за Скопската общинска банка

Глава I

Наименование и цел

Чл. 1. Основава се от Скопската градска община „Скопска общинска банка“, със седалище гр. Скопие.

Забележка. В този закон Скопската градска община се назовава „Общината“, а Скопската общинска банка — „Банката“.

Чл. 2. Банката е автономно общинско учреждение, представляващо отделна юридическа личност под неограничената отговорност на общината.

Чл. 3. Целта на банката е да улеснява кредита и насърчава степеността в границите, определени в чл. 6.

Глава II

Средства

Чл. 4. Основният капитал на банката е 5.000.000 лв. Общината внася при учредяването на банката 1.200.000 лв., като остатъкът от 3.800.000 лв. се допълва от общината чрез ежегодни вноски от 950.000 лв. всяка една, които се вписват в бюджета на общината.

Общината преотстъпва на банката и сръбски ценни книжа, наричани 2½ военна шета, по номинална стойност 600.000 динара, както и 7% инвестиционен заем по номинална стойност 125.000 динара, които, след евентуалното им реализиране, ще се прибавят към основния капитал.

Чл. 5. Освен основния капитал банката има и запасен капитал, съгласно чл. 25 от настоящия закон.

Назначението на този капитал е да покрива извънредните загуби на банката.

Глава III

Операции

Чл. 6. Банката извършва следните операции:

1. Извършва касовата служба на общината и нейните предприятия и ги кредитира с заеми.

2. Извършва касовата служба на всички културно-просветни организации и общограждански комитети в землището на общината.

3. Приема влогове от други общини на техни свободни общински фондове или на предприятията им суми.

4. Приема влогове от частни лица, включително и от малолетни.

5. Отпуска заеми на скопски жители, на скопски търговски, индустриални и занаятчийски предприятия и на скопски общоползвателни организации, срещу залог на движимости и пенсии или поръчителство, или ипотека.

6. Открива текущи сметки.

7. Извършва всякакви търговски преводи.

8. Издава удостоверения за гаранции на служителите в държавни, общински и автономни учреждения срещу паричен влог или гаранция на полици, подписани от двама поръчителя.

Чл. 7. Минималният размер на заемите е 200 лв., а максималният — 100.000 лв. на едно лице.

Чл. 8. При нужда, банката може да сключва заеми. Свободните си наличности банката може да внася само в Българската народна банка, в Българската земеделска и кооперативна банка и Банка „Български кредит“.

Свободните си наличности банката може да влага, по решение на управителния съвет, и в държавни и гарантирани от държавата ценни книжа.

Чл. 9. По решение на управителния съвет, утвърдено от общинския съвет, банката може да купува и недвижими имоти за свои нужди.

Глава IV

УПРАВЛЕНИЕ И НАДЗОР

Управителен съвет

Чл. 10. Управлението на банката е поверено на управителен съвет от 8 члена, в състав:

1. Скопският кмет, който е председател на съвета.

2. Двама помощник-кметове, избрани от засилената общинска управа, от които единият е подпредседател на управителния съвет, а другият — член-делегат в дирекционния съвет.

3. Двама скопски жители, вложители при банката, назначени от засилената общинска управа.

4. Директорът на Българската народна банка.

5. Директорът на Банка „Български кредит“.

6. Областният данъчен началник.

Чл. 11. Управителният съвет извършва следното:

1. Назначава и уволнява членовете на дирекционния съвет.

2. Одобрява представения от дирекционния съвет щат на служителите при банката.

3. Определя размера на гаранциите, които членовете на дирекционния съвет и другите чиновници при банката трябва да представят. Гаранциите се представят по реда, предвиден по закона за бюджета, отчетността и предприятията.

4. Одобрява бюджета на банката и годишната равностметка.

5. Определя плана за дейност, по който работи дирекционният съвет, както и тарифите на банката.

6. Разрешава, с одобрението на общинския съвет, сключването на заеми срещу издаване на облигации или бонове от същата.

7. Разрешава всички въпроси, които са извън компетенцията на дирекционния съвет.

8. Разрешава всички въпроси, с които бъде сезиран от дирекционния съвет.

9. Одобрява правилниците за вътрешния ред и операциите на банката.

Чл. 12. Управителният съвет се свиква на заседание с писмена покана от председателя или, в негово отсъствие, от подпредседателя. Също така той се свиква всякога по писмено искане на трима членове от управителния съвет.

Чл. 13. Управителният съвет заседава при кворум от пет души. Решенията на същия се вземат по висшегласие. При равноегласие решаващ е гласът на председателя.

За решенията на управителния съвет се води протоколна книга.

Дирекционен съвет

Чл. 14. Делата на банката се ръководят от дирекционен съвет в състав: член-делегат на управителния съвет, директор и поддиректор, съгласно плана за дейност, изработен от управителния съвет. При отсъствие на някой член от дирекционния съвет замества го определеното от управителния съвет лице.

Чл. 15. Дирекционният съвет в пълен състав върши следното:

1. Изготвя щата на банката.
2. Назначава и уволнява служителите при банката.
3. Разрешава банковите операции по чл. 6 от тая наредба, до размер, определен от правилника.
4. Съставя годишната равностетка.

Решенията на дирекционния съвет се вземат единодушно. При разногласие въпросът се внася за разрешение от управителния съвет.

За решенията на дирекционния съвет се води протоколна книга.

Чл. 16. Директорът представлява банката пред всички учреждения и лица. Той е административен началник на банката.

При отсъствие директорът се замества с всички права от поддиректора.

Директорът и поддиректорът участвуват в заседанията на управителния съвет със съвещателен глас.

Чл. 17. Банката се задължава само писмено от двама члена на дирекционния съвет, или от един член от дирекционния съвет и надлежно упълномощен от управителния съвет прокурист.

Проверителен съвет

Чл. 18. Делата на банката се проверяват от тричленен проверителен съвет, в състав:

1. Председателят на областната сметна палата.
2. Държавният контролор при общината.
3. Счетоводителят на Банка „Български кредит.“

Чл. 19. Проверителният съвет е длъжен да проверява ежемесечно делата и сметките на банката. За неговите проверки се води протоколна книга.

Чл. 20. Членовете на управителния и проверителния съвет не получават никакво друго възнаграждение, освен такова на заседание до 150 лв. на лице по решение на управителния съвет.

Глава V**Годишна равностетка и отчетност**

Чл. 21. Операционната година на банката почва от 1 януари и свършва на 31 декември всяка година.

Чл. 22. В края на всяка година проверителният съвет изготвя доклад за резултата от проверката на годишната равностетка и на сметката за загуби и печалби през изтеклата година, предварително изготвени от дирекционния съвет и същите представя на управителния съвет за препращане до общинския съвет.

Чл. 23. Годишната равностетка и сметката „Загуби и печалби“ на банката за всяка изтекла година, придружени от отчета на управителния съвет и доклада на проверителния съвет, се представят на общинския съвет, за одобрение и освобождаване от отговорност управителния и проверителния съвет.

При спор въпросът се отнася за разрешение във Върховната сметна палата.

Чл. 24. Книжката, изброени в предходния член, трябва да бъдат представени на общинския съвет най-късно до 31 март следната година. Общинският съвет се произнася по тях в двумесечен срок от постъпването им в общината. В случай че същият не се произнесе в този срок, равностетката и сметката за загуби и печалби се изпраща във Върховната сметна палата, която е длъжна да се произнесе най-късно в срок от един месец.

Чл. 25. Годишната чиста печалба на банката се разпределя така: $\frac{3}{4}$ за запасен капитал на банката до нарастването на същия в размер на 5.000.000 лв., а остатъкът се внася в Скопската община като приход по бюджета. След допълването на запасния капитал цялата сума от чистата печалба се внася в касата на общината като приход по бюджета ѝ.

Чл. 26. Годишната равностетка и сметката „Загуби и печалби“ се публикуват в печатния орган на Скопската община или, по липса на такъв, в местния печат.

Глава VI**Привилегии на банката**

Чл. 27. Банката се освобождава от задълженията, по закона за защита на спестовните влогове при частните банки.

Чл. 28. Залозите в полза на банката върху движими имоти вземания се считат учредени и дават право на привилегировано удовлетворение по силата на самото решение за отпускане на заема, без да е необходимо съставянето или извършването на каквито и да било други актове.

Привилегиите на банката върху движимите вещи, заложи при нея, при отпусканите заеми, предхожда всички други привилегии, включително и тези на държавата.

Учрежденията, които изплащат пенсията и заплатите, са длъжни да удържат от месечните пенсии, заплати, изобщо от вземанията на лицата, сключили заем при банката, всички суми, посочени в писменото искане на банката, и да ги внасят най-късно в седемдневен срок в или на името на последната. Пропускът да се удържат тези суми поражда материална отговорност за съответните учреждения и длъжностни лица, а закъснението да се внасят в срок удържаните суми — задължение за плащане на законните лихви.

Заложените при банката движими вещи, в случай на неизпълнение задълженията по заема, се продават от органите на банката, без да е нужно съдебно решение, по реда, определен в правилника за операциите.

Чл. 29. Срещу длъжниците на банката съответните съдилища издават изпълнителни листове само въз основа писменото искане на банката, с извлечение от сметката на длъжника, съдържащо дължимата сума (главница, лихви, разноски) и означение на произхода ѝ.

Глава VII**Разни.**

Чл. 30. Служителите при банката се приравняват в всяко отношение с общинските служители.

Чл. 31. При ликвидация на банката активът и пасивът на същата се поемат от общината.

Чл. 32. Този закон отменя всички закони, които му противоречат.

Преходни разпореджания

Чл. 33. Банката приема целия актив и пасив от бившата общинска спестовна каса — „Градска шедоница Скопие“.

Чл. 34. Считат се за законни всички операции на банката, извършени в преходното време от 6 април 1941 г. до влизането на този закон в сила.

Чл. 35. Раздадените от бившата общинска спестовна каса краткосрочни и дългосрочни ипотечни заеми ще бъдат ликвидирани в продължение на 10 години, като за целта ще се изработи специален правилник.)

Председателстващ д-р Петър Кюсеианов: Ще положа на гласуване. Които г-да народни представители приемат законопроекта за Скопската общинска банка на първо четене, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Министър Петър Габровски: Моля, законопроектът да се приеме, по спешност, и на второ четене.

Председателстващ д-р Петър Кюсеианов: Г-н министърът на вътрешните работи предлага да се приеме законопроектът и на второ четене, по спешност. Които г-да народни представители приемат това предложение, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Моля г-н докладчика да докладва.

Докладчик Стефан Караианов: (Чете заглавието и чл. 1)

Председателстващ д-р Петър Кюсеианов: Които приемат заглавието на законопроекта и чл. 1, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчик Стефан Караианов: (Чете чл. 2)

Председателстващ д-р Петър Кюсеианов: Които приемат чл. 2, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчик Стефан Караианов: (Чете чл. 3)

Председателстващ д-р Петър Кюсеианов: Които приемат чл. 3, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчик Стефан Караианов: (Чете чл. 4)

Председателстващ д-р Петър Кюсеианов: Които приемат чл. 4, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчик Стефан Караианов: (Чете чл. 5)

Председателстващ д-р Петър Кюсеианов: Които приемат чл. 5, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчик Стефан Караианов: (Чете чл. 6)

Председателстващ д-р Петър Кюсеианов: Които приемат чл. 6, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчик Стефан Караианов: (Чете чл. 7)

Председателстващ д-р Петър Кюсеианов: Които приемат чл. 7, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчик Стефан Караианов: (Чете чл. 8)

Председателстващ д-р Петър Кюсеианов: Които приемат чл. 8, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчик Стефан Караианов: (Чете чл. 9)

Председателстващ д-р Петър Кюсеианов: Които приемат чл. 9, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчик Стефан Караианов: (Чете чл. 10)

Председателстващ д-р Петър Кюсеианов: Които приемат чл. 10, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчик Стефан Караиванов: (Чете чл. 11)

Председателстващ д-р Петър Къосеианов: Които приемат чл. 11, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчик Стефан Караиванов: (Чете чл. 12)

Председателстващ д-р Петър Къосеианов: Които приемат чл. 12, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчик Стефан Караиванов: (Чете чл. 13)

Председателстващ д-р Петър Къосеианов: Които приемат чл. 13, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчик Стефан Караиванов: (Чете чл. 14)

Председателстващ д-р Петър Къосеианов: Които приемат чл. 14, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчик Стефан Караиванов: (Чете чл. 15)

Председателстващ д-р Петър Къосеианов: Които приемат чл. 15, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчик Стефан Караиванов: (Чете чл. 16)

Председателстващ д-р Петър Къосеианов: Които приемат чл. 16, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчик Стефан Караиванов: (Чете чл. 17)

Председателстващ д-р Петър Къосеианов: Които приемат чл. 17, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчик Стефан Караиванов: (Чете чл. 18)

Председателстващ д-р Петър Къосеианов: Които приемат чл. 18, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчик Стефан Караиванов: (Чете чл. 19)

Председателстващ д-р Петър Къосеианов: Които приемат чл. 19, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчик Стефан Караиванов: (Чете чл. 20)

Председателстващ д-р Петър Къосеианов: Които приемат чл. 20, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчик Стефан Караиванов: (Чете чл. 21)

Председателстващ д-р Петър Къосеианов: Които приемат чл. 21, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчик Стефан Караиванов: (Чете чл. 22)

Председателстващ д-р Петър Къосеианов: Които приемат чл. 22, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчик Стефан Караиванов: (Чете чл. 23)

Председателстващ д-р Петър Къосеианов: Които приемат чл. 23, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчик Стефан Караиванов: (Чете чл. 24)

Председателстващ д-р Петър Къосеианов: Които приемат чл. 24, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчик Стефан Караиванов: (Чете чл. 25)

Председателстващ д-р Петър Къосеианов: Които приемат чл. 25, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчик Стефан Караиванов: (Чете чл. 26)

Председателстващ д-р Петър Къосеианов: Които приемат чл. 26, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчик Стефан Караиванов: (Чете чл. 27)

Председателстващ д-р Петър Къосеианов: Които приемат чл. 27, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчик Стефан Караиванов: (Чете чл. 28)

Председателстващ д-р Петър Къосеианов: Които приемат чл. 28, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчик Стефан Караиванов: (Чете чл. 29)

Председателстващ д-р Петър Къосеианов: Които приемат чл. 29, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчик Стефан Караиванов: (Чете чл. 30)

Председателстващ д-р Петър Къосеианов: Които приемат чл. 30, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчик Стефан Караиванов: (Чете чл. 31)

Председателстващ д-р Петър Къосеианов: Които приемат чл. 31, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчик Стефан Караиванов: (Чете чл. 32)

Председателстващ д-р Петър Къосеианов: Които приемат чл. 32, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчик Стефан Караиванов: (Чете чл. 33)

Председателстващ д-р Петър Къосеианов: Които приемат чл. 33, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчик Стефан Караиванов: (Чете чл. 34)

Председателстващ д-р Петър Къосеианов: Които приемат чл. 34, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчик Стефан Караиванов: (Чете чл. 35)

Председателстващ д-р Петър Къосеианов: Които приемат чл. 35, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Законопроектът е приет окончателно.

Минаваме на следната точка от дневния ред:

Първо четене на законопроекта за изменение и допълнение на закона за Българската народна банка.

Които приемат да бъдат прочетени само мотивите към законопроекта, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Моля г-н докладчика да ги прочете.

Докладчик Стамо Колчев: (Чете)

„МОТИВИ

към законопроекта за изменение и допълнение на закона за Българската народна банка

Г-да народни представители! За да се съгласуват разпореденията в закона за Българската народна банка относно назначаването и уволняването на членовете на управителния съвет на банката с тия в закона за държавните служители, чл. 13а, и с тия в закона за Българската земеделска и кооперативна банка, чл. 11, налага се съответно изменение в закона за Българската народна банка.

Съгласно чл. 46 от закона за длъжностите, ценовете, заплатите и възнагражденията на държавните служители, заплатите на служителите при държавно-автономните учреждения се определят в отделни таблици, одобрени от Министерския съвет, по доклад на министъра на финансите. По същия начин се одобряват и бюджетите на казаните учреждения. Тия разпоредения в закона за длъжностите, ценовете и пр. трябва да легнат и в устройствения закон за Българската народна банка, което се прави с представения ви законопроект.

С предлагания законопроект се дава възможност на Българската народна банка да извършва, освен изрично изброените, и други операции, ако се яви нужда от по-широко кредитиране. Това обаче ще може да стане само по решение на пленарния съвет, одобрено от Министерския съвет, по предложение на министъра на финансите.

За да няма различни видове и сплави монети от една и съща стойност, с § 8 се дава възможност на Министерския съвет да разреши изваждането от обращение на някои монети и да ги замени с други, в количество, отговарящо на нуждите на страната. Това количество ще се определя от министъра на финансите, по споразумение с Българската народна банка.

Отменяват се членове 79, 80 и 87 от закона за Българската народна банка, тъй като те имаха преходни разпоредения, нуждата от които отдавна е минала, и не отговарят на днешните изисквания.

Като ви предлагам горния законопроект, моля ви, г-да народни представители, да го разгледате и приемете.

Гр. София, януари 1943 г.

Министър на финансите: Д. Божилов

(Ето текстът на законопроекта:

ЗАКОНОПРОЕКТ

за изменение и допълнение на закона за Българската народна банка

§ 1. Член 14 се изменя така: „Управлението на банката е поверено на управителя, двама подуправители и четирма директори.

Управителят, подуправителите и директорите съставляват управителния съвет на банката.

Горният състав, заедно с управителя на Българската земеделска и кооперативна банка и четирма изборни члена, изхождащи от среди извън банката, които в случай на нужда могат да бъдат представлявани и от свои заместници, съставлява пленарния съвет на банката.

Пленарният съвет определя общите принципи в политиката на банката и се произнася по годишния отчет и равностойността.

Управителят и подуправителите се назначават с царски указ по предложение на министъра на финансите, одобрено от министър-председателя.

Същите могат да бъдат уволнени с царски указ в следните случаи: по болест, по собствено желание, по пределна възраст 65 години и по решение на Министерския съвет, въз основа на предложение на министъра на финансите, одобрено от министър-председателя, и след като бъдат разгледани писмените обяснения на заинтересуваните.

Директорите се назначават и уволняват по представление на управителния съвет от министъра на финансите, след одобрение на министър-председателя.

Четирмата изборни члена се избират за четири години и са преизбираеми. Двама от членовете и по един техен заместник се избират от бюрата на търговските камари в страната, по почин на Софийската търговска камара. Управителният съвет на фондовата борса

в София избира третия член и заместника му. Четвъртият член и заместникът му, които трябва да бъдат лица с общопризнати познания по земеделието, се избират от председателите на земеделските камари, свикани на общо събрание от Софийската земеделска камара.

Лицата, спадащи в категориите, споменати в чл. 26, не могат да бъдат избирани за членове на пленарния съвет.

§ 2. Член 15 се изменя така:

„Управителят и подуправителите, при постъпване на служба, дават пред председателя на Министерския съвет тържествено обещание, имащо сила на служебна клетва, че ще спазват строго закона и правилниците на банката и че във всяко отношение ще служат върно на нейните интереси.

Останалите членове на управителния съвет дават такова обещание пред управителя.“

§ 3. Към чл. 35, след точка 20, се прибавя следната нова алинея, втора:

Освен това със специално решение на пленарния съвет, одобрено от Министерския съвет, по предложение на министъра на финансите, банката може да върши и други операции.“

§ 4. Член 49 се изменя така: „Заплатите на служащите при банката се определят от отделен щат, който се изработва от управителния съвет и се одобрява от Министерския съвет, по доклад на министъра на финансите.

Разходите за личния състав и всички други разходи, включително размера на пътните и дневни пари, се предвиждат в годишния бюджет на банката, който се съставя от управителния съвет и се одобрява от Министерския съвет, по предложение на министъра на финансите.

В случай че Министерският съвет не се произнесе в течение на един месец от представяне на бюджета, последният влиза в сила по право и подлежи на изпълнение.

Извънбюджетни веществени разходи могат да се правят само в изключителни случаи по мотивирано решение на управителния съвет на банката, одобрено от Министерския съвет по предложение на министъра на финансите.

Произвеждането и оправдаването на бюджетните разходи и извършването на доставките става съгласно особен правилник, приет от управителния съвет и одобрен от Министерския съвет, по предложение на министъра на финансите.“

§ 5. Член 51 се изменя така: „Когато пуснатите в обращение банкноти се заменят с други, стойността на непредставените за замяна в банката в срок, определен от управителния съвет и одобрен от Министерския съвет, остава в полза на банката.“

§ 6. Член 66 се изменя така: „Върховният надзор на банката принадлежи на Министерския съвет и се упражнява чрез министър-председателя и министъра на финансите. Банката представя своите седмични ведомости и годишна равностетка на министъра на финансите. Седмичните ведомости и годишната равностетка се обнародват в „Държавен вестник“.

§ 7. Член 67 се изменя така: „Заедно с годишната равностетка, банката представя на министър-председателя и с копие до министъра на финансите отчет за дейността си през изтеклата година.

Министерският съвет се произнася в продължение на два месеца от деня, в който банката е представила отчета и равностетката. Ако Министерският съвет одобри отчета и равностетката, управителният съвет на банката се освобождава от отговорност за операциите през отчетното упражнение.

Управителният съвет на банката се освобождава от отговорност и в случая, когато Министерският съвет не се произнесе върху отчета и равностетката в предвидения по-горе срок.

§ 8. Към чл. 73 се прибавят следните две нови алинеи:

Министерският съвет, по доклад на министъра на финансите, може да разреши изваждането от обращение на металически монети от 100, 50, 20, 10, 5, 2 и 1 лева, като определя сроковете за обменването им, последствията от непредставянето им в тези срокове и начина на използване на извадените от обращение монети.

Количеството на металическите монети, които може да бъдат пуснати в обращение, се определя от министъра на финансите, по споразумение с Българската народна банка.

§ 9. Членове 79, 80 и 81 се отменяват.)

Председателстващ д-р Петър Къосеианов: Ще пристъпим към гласуване. Които приемат на първо четене законопроекта за изменение и допълнение на закона за Българската народна банка, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Законопроектът отива в комисията.

Минаваме на следната точка, осма, от дневния ред:

Първо четене на законопроекта за допълнителен 6% ипотечен заем на Софийската фондова борса от 5.000.000 лв.

Които приемат да бъдат прочетени само мотивите към законопроекта, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Моля г-н докладчика да ги прочете.

Докладчик Стамо Колчев: (Чете)

„МОТИВИ

към законопроекта за допълнителен 6% ипотечен заем на Софийската фондова борса от 5.000.000 лв.

Г-да народни представители! С закон от 1940 г. биде разрешено на Софийската фондова борса да сключи 15 милиона лева заем от своите членове, като издаде облигации, носещи 6% лихва, погасими в 15-годишен срок. Тоя заем е обезпечен с първа ипотека върху новата сграда на ул. „Гр. Игнатиев“ и ул. „Денкоглу“ с

задолг на приходите от тая сграда и на сумите по бюджетните излишъци на борсата и, на последно място, с гаранцията на държавата.

През време на самия строеж управителният съвет, като е вземал пред вид необходимостта да се даде на сградата монументален изглед и за да я направи по-доходна, е внесъл някои незначителни изменения в предвидения начин на изпълнение, което е увеличило предвидените разходи, макар и незначително.

По-значително увеличение биде причинено от поскъпване на материали и надници, както и от късното завършване на сградата, което лиши борсата от доходи, потребни за службата на сключения вече заем.

По тия причини Софийската фондова борса се нуждае от допълнителен заем от 5.000.000 л., който тя моли да ѝ се разреши да сключи от своите членове по същия начин и при същите условия, както заема, сключен в 1940 г.

Приходите, които се очакват от борсовата сграда, ще бъдат над два милиона лева годишно, а това позволява както първоначалният заем, така и допълнителния предмет на предлагания законопроект да бъдат редовно обслужвани.

Като ви излагам това, моля ви, г-да народни представители, да разгледате и гласувате приложения законопроект за допълнителен 6% ипотечен заем на Софийската фондова борса от 5.000.000 лв.

Гр. София, януари 1943 г.

Министър на финансите: Д. Божилов

(Ето текстът на законопроекта:

ЗАКОНОПРОЕКТ

за допълнителен 6% ипотечен заем на Софийската фондова борса от 5.000.000 лв.

Чл. 1. Разрешава се на Софийската фондова борса, за довършване постройката на зданието ѝ в София, да сключи между членовете си допълнителен ипотечен заем в размер на 5.000.000 лв. по курс 100%.

Чл. 2. Разпорежданията на закона за 6% ипотечен заем на Софийската фондова борса от 15.000.000 лв., публикуван в „Държавен вестник“, брой 264/1940, имат сила и за тоя допълнителен заем.

Чл. 3. Петнадесетгодишният срок на допълнителния заем започва да тече от 1 юли 1943 г., а падежът на първия купон е 1 януари 1944 г.)

Председателстващ д-р Петър Къосеианов: Ще пристъпим към гласуване. Които приемат на първо четене законопроекта за допълнителен 6% ипотечен заем на Софийската фондова борса от 5.000.000 лв., моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Министър Добри Божилов: Предлагам спешност.

Председателстващ д-р Петър Къосеианов: Г-н министърът на финансите предлага да бъде приет законопроектът, по спешност, и на второ четене.

Които приемат това предложение, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Моля г-н докладчика да докладва.

Докладчик Стамо Колчев: (Чете заглавието и чл. 1)

Председателстващ д-р Петър Къосеианов: Които приемат заглавието на законопроекта и чл. 1, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчик Стамо Колчев: (Чете чл. 2)

Председателстващ д-р Петър Къосеианов: Които приемат чл. 2, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчик Стамо Колчев: (Чете чл. 3)

Председателстващ д-р Петър Къосеианов: Които приемат чл. 3, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема. Законопроектът е приет окончателно.

Минаваме на следната точка, девета, от дневния ред:

Първо четене на законопроекта за съдилища за маловръстни.

Които са съгласни да бъдат прочетени само мотивите на законопроекта, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Моля г-н докладчика да ги прочете.

Докладчик Гаврил Ленков: (Чете)

„МОТИВИ

към законопроекта за съдилища за маловръстни

Г-да народни представители! Поправителната функция на наказанието все повече добива надмощие над неговото застрашително въздействие и с това му придава присъщия на осигурителните мерки белег.

Ако в тази тенденция в развитието на учението за наказанието се отбелязва в общото наказателно право, което има за обект престъпните деяния на възрастните, то тя е още по-голямо основание следва да бъде подчертана касателно престъпленията на маловръстните.

Престъпното деяние на маловръстния още не създава възможност да се заключи за наличността на престъпен характер у последния. Специфичната му логика и менталитет, неформеният му характер,

способността му към развитието, податливостта му към въздействието на възпитателните методи са достатъчно основание, за да не се гледа на престъпността на малолетните като на престъпления на възрастните, а само като на една проява на морална опасност, еднакво застрашаваща малолетния и обществото, на което той принадлежи.

Незначителният брой малолетни престъпници, които с деянията си и помият престъпленията на възрастните, както и още по-незначителният брой на паталогични прояви от тяхна страна, в никакъв случай не създават основания, спрямо малолетните да се действа по начин, непригоден към тяхната природа, към техните нужди и към особеностите на тяхната психика.

Действащият у нас наказателен закон обаче още не е приобщил своето становище по тези проблеми към господстващото в наказателно-правната наука схващане за предимство на поправителната функция на наказанието въобще и особено в областта на детската престъпност, която отдавна съставлява най-актуална обществена задача, заслужила прижките и вниманието на законодателствата в почти всички културни страни.

Концесията, която нашият наказателен закон прави относно тези престъпления, издирвайки разумения у непълнолетните и постановявайки заместване на наказанията за извършените от тях престъпления по реда на чл. 57 от наказателния закон, е далеч недостатъчно, за да сметем, че борбата с престъпността въобще и по-специално борбата с престъпността на малолетните е поставена на модерна и правилна основа.

Неговият най-съществен недостатък в тази насока остава обстоятелството, че и за престъпленията на малолетните се предвижда наказание затвор, при все че влиянието на затворите върху малолетните всъщност се е считало за най-гибелно. Съдени по същата процедура и от същите съдилища, както и възрастните, малолетните отиват в затвора със съзнанието, че те са истински престъпници. Извършил престъпление вследствие недостатъчно закрепналите у него морални задръжки, вследствие липсата на оформена и развита воля, която да противостои на измамния повик на съблазнителите, често пъти може би от детска палавост или от желание да поддържа на другарите си, малолетният влиза в затвора и по този начин у него се затвърдява убеждението, че той е престъпник, отхвърлен от обществото. А не са малко случаите, при които, под влиянието на атмосферата, създадена в затворите от възрастните престъпници, при влиянието на техния пример малолетният отива още по-далеч в пътя на своето падение, като след първото му влизане в затвор иде второ, трето и т. н., докато по този начин се приготвя кариерата му на рецидивист.

Най-съществената обаче празнота в тази насока на действащото у нас наказателно право трябва да се съзере в обстоятелството, че то е изключило от своя обхват множество занемарени, изоставени и порочни деца, които не са извършили още престъпно деяние, но са проявили склонност към такова или към порочен живот и нравствена поквара.

За всички тези малолетни наказателният закон не съдържа никакви постановления. А очевидно е, че тази още непрестъпна, но порочна младеж е най-надлежащ източник за рекрутиране на бъдещи престъпници, и една борба с престъпността не може в никой случай да бъде проведена ефикасно, ако не засегне този извор на престъпленията.

По отношение именно на тези малолетни, които не са извършили още съставомерно, от гледището на наказателното право, деяние, но които са поставени пред угрозата да го извършат, наказанието не може да бъде възправено като реактивно средство, независимо от всичко друго, но и по чисто позитивно-правни съображения. Наказанието е санкция за извършено вече престъпление, каквото, както биде подчертано, те още не са извършили. Единствено осигурителните мерки, и то главно възпитателните такива, са, които следва да бъдат турнати в ход за предотвратяване на една прозеца обществото опасност от бъдещо извършване на престъпления. Принудителното възпитание на тази младеж, напусната и изоставена, понякога по вина на семейството, а твърде често, при съвременните социални условия, и без такава вина, се налага като единствено профилактично средство в борбата с престъпленията, която стои на челно място измежду задачите на съвременната държава.

Ако и в борбата с детската престъпност и порочност идеята за възпитанието и поправянето, а не тази за наказанието и репресията, да играе доминираща роля, все пак нормалните органи за провеждането им остават съдилищата за малолетни, а не никакви други възпитателно-поправителни институти. Защото неизбежната предпоставка на мерките, които евентуално се вземат в тази насока, си остават и следването на деянията, проявлението, простъпките и престъпленията на малолетните, което може да бъде извършено само от една власт, която е снабдена със всички пълномощия и прерогативи на съдебната власт. Всяко разследване, което ще има за обект установяване деянието на малолетния, по необходимост трябва да бъде подчинено на норми от правно естество, които именно придават на властта, която го върши, правосъден характер. Тази власт, сезирайки се с делата на малолетните, в не малко случаи ще влезе в колизия с правата на родителите им, а често и ще прибягне до ограничаване на тези права, с каквито задачи могат да бъдат оторизирани само органите на съдебната власт. Онова обаче, което трябва да се подчертае в този случай, то е, че все пак относно извършените от малолетните престъпления тази власт следва да реагира с наказания, които, независимо от начина на изтърпяването им, независимо от преобладаването на поправителната функция при тяхното провеждане, си остават наказания, които могат да бъдат налагани само от органите на правосъдието.

Тези са най-общите основания, които налагат, малолетните да се изключват от общото наказателно право и за тях да се създаде друго материално и процесуално наказателно право, други съдилища,

в които не принципът на възмездие и репресията, а идеята за възпитанието и поправянето да се изтъкне на преден план.

Тази голяма наказателно-правна реформа е осъществена в законодателствата на почти всички цивилизовани народи.

Предлаганият законопроект има за задача да приобщи нашия народ и в това отношение към голямото дело на културния свят и по този начин да разкрие възможностите за моралния и културен възход на нашата държава.

Материята, предмет на правно регулиране, законопроектът разглежда в шест отдела:

В отдел първи се уреждат принципни въпроси, някои от които накратко бяха засегнати и в предшествуващото изложение.

На първо място е засегнат въпросът за действието на закона относно лицата.

Чл. 1 постановява, че той има действие спрямо всички лица, които по време извършване деянието са били малолетни, спреч ненавършили 17-годишна възраст. В това отношение проектът внася едно ново понятие, непознато на терминологията на нашия наказателен закон, който, както е известно, в своя чл. 539 нарича малолетни лицата, ненавършили 10-годишна възраст, и непълнолетни — навършилите тази възраст, но недостигнали още 17-годишна възраст. Проектът третира като малолетни и двете категории лица до навършването им на 17-годишна възраст.

Но ако по този начин е определен краят на малолетството, проектът съзнателно не е определил неговото начало. Понеже по чл. 3 на възпитателни мерки подлежат всички малолетни, които са извършили престъпно деяние, или някаква друга простъпка, която издава склонност към престъпление или порочен живот, както и ония от тях, които, макар и да не са извършили такива деяния, са изложени на нравствена поквара поради околната среда, в която живеят, то на съдията за малолетни е предоставено суверенно право, в зависимост от условията на отделния случай, да прецени от каква именно възраст да приложи касателно малолетния методите на принудителното възпитание. По същия начин, без определяне минимална възраст, от която да започва малолетството, а с предоставяне определянето и на съдията за малолетни въпросът е разрешен в повечето от законодателствата на европейските и американски държави.

Онова, което трябва да се отбележи относно постановлението на чл. 3, то е, че същият, в съгласие с направеното по-горе изложение, счита като подлежащи на възпитателни мерки не само престъпните деяния на малолетните, но още и техните простъпки, които издават склонността към престъпление или порочен живот, а също така и онези случаи, при които малолетните не са извършили престъпно деяние, или такива простъпки, но са изложени на нравствена поквара поради околната среда, в която живеят.

Простъпките, законът става реч, не са нито престъпленията, нито нарушенията по класификацията на нашия наказателен закон, нито никакви други санкционирани от позитивното общо и особено наказателно право прояви, а престъпване, нарушаване на запрети от чисто морален ред, несанкционирани, както се каза вече, от наказателния закон.

На последно място чл. 3 има пред вид онези състояния на угроза от нравствена поквара, при които малолетният, без да е извършил престъпно деяние или простъпка, следва да бъде обект на принудително възпитание.

Чл. 4 определя възрастта за наказателно-правната дееспособност на малолетния на 12 навършени години, вместо на 10 такива години, както е предвидена тя по наказателния закон. Тази промяна е оправдана от гледището на почти полувековния опит, подчертан от приложение на нашия наказателен закон.

Чл. 9 и чл. 12 определят навършването на 21-годишна възраст като краен срок, до който може да бъде прилагано принудителното възпитание. Това е възрастта и на гражданското пълнолетие, докато би могло да се очакват резултати от въздействието на възпитателните методи, и след преминаването на която тяхното приложение е повече безпредметно.

Все с оглед на особеното естество на престъпност на малолетните, чл. 15 и последващите създават института на „изпитанието“, който има много сходни черти с този на условното съждане.

Отдел втори от проекта урежда устройството на съдилищата за малолетни. Съдилищата са еднолични и се уреждат при всеки областен съд. Апелативните съдилища за малолетни — тоже еднолични — се учредяват при всеки апелативен съд.

Поради естеството на материята касационна инстанция не е предвидена. Общите събрания, за които се говори в чл. 34, ще се произнасят по важните въпроси, които на практика повдигат съмнение и се решават нееднакво от съдилищата за малолетни, като тълкуванията, които тези събрания дават на законите и правилниците, се обнародват за сведение и ръководство на съдилищата за малолетни. Глава трета на този отдел (членове 29—33) урежда института на съдебните наставници, без наличността на който не може да става въпрос за ефикасна борба с детската престъпност и порочност, и за ползата от учредяването на съдилищата за малолетни въобще. Те са моралните покровители и застъпници на отклонилите се от нормалното си развитие малолетни и същевременно най-надеждните органи на съда за малолетни в провеждането на деликатната му функция. Техният подбор ще представлява една от най-трудните задачи на съдии за малолетни.

Отдел трети на проекта урежда съдопроизводството в съдилищата за малолетни.

Онова, което следва тук да се отбележи, е уреждането на въпроса за подсъдността на тези съдилища. На съдилищата за малолетни, от гледището на чл. 33, са поседни престъпните деяния, простъпките и случаите, извършени от малолетните или от тях отнасящи се, за които става реч в чл. 3, освен престъпленията, наказуеми по законите, изрично изброени в текста, касателно които

остава в сила подсъдността на общите, респективно особените, съдилища, както и прилаганият от тях процесуален закон. Не е трудно да се разберат социалполитическите съображения на допуснатото отклонение. В интереса на обществената сигурност и поради времето, в което живеем, изключването на тези деяния от обхвата на закона е повече от наложително.

Местната подсъдност е уредена в съгласие с принципите на общото наказателно-процесуално право.

Обикновено предварителното дирене ще бъде извършено чрез дознание, което, под ръководството на съдията за маловръстни, може да бъде възлагано както на подготвени органи на полицията, така и на съдебния наставник или на отделно наставено, подходящо за случая, лице.

Поради естеството на материята и нейните подчертани вече специфични особености, интервенцията на органите на полицията по делата на маловръстни е ограничена от чл. 55 само в запазване следите на престъплението, които могат да изчезнат. За всички други действия те трябва да имат изричното разрешение на съдията за маловръстни.

Относно предварителното следствие са прокарани принципите на общото право. То е задължително само за престъпления, наказуеми със строг тъмничен затвор над 5 години. Но и в тези случаи може да бъде ограничено в рамките на втората алинея на чл. 56. За всички други случаи следствието не е задължително и съдията за маловръстни може да си служи само с дознание.

Като отклонение от общия процесуален закон е предвидено призоваване при разглеждането на делата заедно с маловръстния и на родителите му, ако обстоятелствата не налагат противното. Това нововъведение е наложително и провеждането му е свързано със съществени ползи при разкриване на материалната истина и при изяснение въпросите, отнасящи се до личността на маловръстния.

Касателно мерките за неотклонение са прокарани нововъведения, оправдани от гледището на общата идея на проекта. Задържането в затвор е допуснато като крайно изключение и е подчинено на указания в последната алинея на чл. 64 условия.

Чл. 75 предвижда възможност за съда да пристъпи към съдебно дирене и без предварително такова, сиреч без извършване на дознание и предварително следствие, като обаче в това отношение са изключени случаите, визирани в чл. 56, алинея втора. Тази възможност е наложителна пред вид големия брой некомплицирани фактически и правни деяния, които ще бъдат обект на разглеждане от съдилищата за маловръстни.

За самото разглеждане на делата проектът предвижда обстановка и обрядност, които да не напомнят общите такива в съдебните зали. Това изискване също така е наложително в интереса на подчертаните вече цели, които преследва проектът.

Обжалването на присъдите е уредено в гл. IX — членове 93—101. Допуснато е само въззивно обжалване пред апелативния съд за маловръстни, като касационното такова не е предвидено по изложените вече по-горе съображения.

Отдел четвърти на проекта урежда материята за изпълнението на присъдите, която поради естеството си е от най-съществено значение с оглед на преследваните задачи. Изпълняването на наказанието става в поправителен дом, а провеждането на възпитателните мерки — във възпиталищата. Задържането в затвора на маловръстни е допустимо само при физическа невъзможност да бъдат настанени в поправителен дом, но и тогава то е подчинено на условията, предвидени в чл. 107. Изпълнението на наказанията трябва да бъде проведено по начин, че да действуват поправително и възпитателно, което е и основната идея на проекта, чл. 105). Производителният труд е задължителен (чл. 106). Относно провеждането на възпитателните мерки е предвидено както настаняване във възпиталище, така и предаване за възпитание маловръстния на частно лице срещу определен от съдията размер на издръжка, която се заплаща от родителите на маловръстния, а при тяхна несъстоятелност — по наполовина от държавата и общината, в която се намира местожителството му.

Гл. II на дял IV урежда вписването на присъдата в бюрата за съдимост. В това отношение заслужава да се отбележи създаването на възможност в полза на маловръстния да не бъде вписано осъждането му в свидетелството за съдимост даже и когато изпълнението на наказанието не е отложено съгласно чл. 15. Тази възможност обаче е подчинена на изискванията, визирани подробно в чл. 124 и следващите на проекта. Създаването на такава възможност е не само оправдано, но и наложително от гледището на целите, които се преследват с предложението законопроект.

Отдел пети урежда въпросите, свързани с подпомагането на нуждаещите се маловръстни, а отдел шести създава наложителни преходни наредби.

Поставянето в действие на закона се отлага една година след влизането му в сила, за да се даде възможност да се подготви приложението му, което е свързано с наличността на редица условия от материално и друго естество, както и с подбор на органите по приложението му.

Все с оглед на особеното естество на реформата и на много нови положения, които тя създава, е предоставено правото на министъра на правосъдието, преди да пристъпи към цялостното ѝ приложение, да ограничи това последното за срок до 3 години само за част от територията на царството. Опитът, който би се получил в това отношение, несъмнено ще се отрази най-ползотворно касателно цялостното приложение на закона.

Ако одобрите предложението законопроект, г-да народни представители, моля да го приемете и гласувате.

Гр. София, януари 1943 г.

Министър на правосъдието: Д-р К. Партов

(Ето текстът на законопроекта:

ЗАКОНОПРОЕКТ

за съдилища за маловръстни

ОТДЕЛ ПЪРВИ

Общи наредби

Чл. 1. Този закон се прилага спрямо всички лица, които са маловръстни при извършване на деянието.

Чл. 2. Маловръстно в смисъл на този закон е всяко лице, което не е навършило 17-годишна възраст.

Чл. 3. На възпитателни мерки подлежат всички маловръстни, които са извършили престъпни деяния или някаква друга простъпка, която издава тяхната склонност към престъпления или порочен живот, както и ония от тях, макар и да не са извършили такива деяния, са изложени на нравствена поквара поради околната среда, в която живеят.

Чл. 4. На наказания подлежат само маловръстни на 12-годишна възраст, които са извършили наказуемо по законите деяние и са притежавали по време на извършването му нужната душевна зрялост и нравствено развитие, за да могат да разберат неговата за претеност и да ръководят своите постъпки съобразно с това разумение.

Освен наказание, на маловръстни може да се наложи и възпитателна мярка, която се прилага след изтърпяване наказанието.

Чл. 5. Съдът може да не наложи на маловръстния наказание за извършеното престъпно деяние, ако намери възпитателната мярка за достатъчна.

Чл. 6. На маловръстния над 12-годишна възраст предвидените в законите наказания се заменят:

- 1) смъртното наказание и доживотният строг затвор — с настаняване в поправителен дом от 1 до 10 години;
- 2) временният строг тъмничен затвор — с настаняване в поправителен дом от шест месеца до пет години;
- 3) тъмничният затвор и запирането — с настаняване във възпиталище;
- 4) глобата — с мъмрене от съда, освен за нарушение на фискалните закони.

Чл. 7. Давността на наказателното преследване (чл. 72 от наказателния закон) и на изпълнение на наказанието (чл. 77 от наказателния закон) се намалява на половина.

Чл. 8. Маловръстният не може да бъде лишен от права.

Чл. 9. Маловръстният може да бъде задържан в поправителен дом или възпиталище само до навършване на 21-годишна възраст. Ако обаче определеният в присъдата срок за прекарване в поправителен дом надминава времето до навършване на 21-годишна възраст, съдът постановява в присъдата си, щото остатъкът от наказанието да бъде заменен със строг или тъмничен затвор за време, равно на остатъка.

Чл. 10. Възпитателните мерки са:

- 1) съветване и предупреждаване на маловръстния да се поправи за в бъдеще;
- 2) изискване от маловръстния обещание, че ще се поправи;
- 3) мъмрене;
- 4) възлагане на маловръстния особени задължения, като: искане прошка от пострадалия, редовно явяване през известно време пред съдията за маловръстни или пред съдебния наставник, задължаване да постъпи някъде на работа, забрана да употребява тютюн и спиртни напитки, забрана да посещава кръчми, кина, танцуващи салони, увеселителни и други подобни заведения и места;
- а) поставяне в поднадзорна свобода чрез:
- б) задължаване с или без паричен залог или имотно поръчителство на родителите или настойниците да засилят възпитателния си надзор над маловръстния;
- б) настаняване в друго семейство, което доброволно предложи услугите си и което съдът намери за годно да възпитава маловръстния;
- в) поставяне под покровителството или грижите на някое благотворително или възпитателно дружество;
- г) поставяне под грижите на съдебен наставник;
- д) настаняване във възпиталище.

Чл. 11. Съдът може да съедини няколко възпитателни мерки.

Чл. 12. Възпитателните мерки могат да бъдат прилагани до навършване от осъдения на 21-годишна възраст.

Чл. 13. Ако маловръстният страда от душевна болест, която изисква особено лекуване, той се изпраща в съответната болница.

Чл. 14. При определяне на наказанието или възпитателната мярка съдът е длъжен да се осведоми върху личността и околната среда, в която живее маловръстният, и след като вземе пред вид особените обстоятелства, при които е действувал, мотивите, които са го движили, както и това, дали у него се проявява склонност към престъпен или порочен живот, да нагоди към особените качества на маловръстния съответната мярка.

За преценяване на тия обстоятелства съдът може да иска мненията на вещи лица, като: лекари, психолози, педагози и други такива лица.

Чл. 15. Съдът може в присъдата си да отложи изпълнението на наказанието „настаняване в поправителен дом“, за да даде възможност на осъдения в един срок за изпитание да се освободи от наказанието, като докаже със своето добро поведение през време на изпитанието, че е заслужил това.

Отлагане на изпълнението е задължително в ония случаи, в които с незабавното изпълнение на наказанието би се попречило на възпитанието на маловръстния.

Чл. 16. Срокът за изпитанието трае три години.

През това време маловръстният, ако не е настанен вече във възпиталище или ако не е поставен в поднадзорна свобода, се дава на грижите на съдебен наставник, който следи за неговото поправяне и възпитание. На осъдения могат да бъдат възложени и някои особени задължения (чл. 10, точка 4).

През време на изпитанието спира давността.

Чл. 17. Ако осъденият, спрямо когото е отложено изпълнението на наказанието, има лошо поведение през време на изпитанието, съдът може да постанови да започне веднага изпълнението на наказанието. Той може да стори същото, щом като се открият обстоятелства, които, ако са били известни по време на издаване на присъдата, не биха позволили отлагане на изпълнението.

Чл. 18. Ако осъденият, спрямо когото е отложено изпълнението на наказанието, извърши преди изтичането на 3-годишния срок ново престъпно деяние, заедно с второто наказание се изпълнява и първото.

Чл. 19. Ако след изтичането на 3-годишния срок за изпитание осъденият се поправи, съдът, като се удостовери за това, издава определение за неизпълнение на наказанието. Не даде ли маловръстният доказателства за доброто си поведение, съдът, след изтичането на срока за изпитанието, постановява изпълнение на наказанието. В този случай, както и в онези по чл. 18, се прилага чл. 9, алинея втора, от този закон.

Сведения за поведението на маловръстния се дават от съдебния наставник, както и от полицейските органи.

ОТДЕЛ ВТОРИ Съдоустройство

Глава I

Съдилища за маловръстни

Чл. 20. При всеки областен съд се учредява едноличен съд за маловръстни.

Забележка I. Ако в някоя съдебна област числото на образуваните дела за маловръстни е незначително, министърът на правосъдието може да възложи на един съдия от областния съд да съди маловръстните, съгласно постановленията на този закон, без да назначава с указ такъв.

Забележка II. Ако се окаже, че в някой околийски град, вън от седалището на областния съд, има голямо число дела за маловръстни или околийският град е много отдалечен от седалището на областния съд, министърът на правосъдието може да възложи на околийския съдия да съди в своя съдебен район маловръстните съгласно постановленията на този закон.

Чл. 21. Съдиите за маловръстни се назначават с указ измежду съдиите на областните съдилища или измежду онези правници, които имат ценз за такива.

Те трябва да бъдат по-възрастни от 35 години, да са предимно бащи и да имат, по възможност, особена подготовка.

Чл. 22. Съдиите за маловръстни се назначават за пет години. След изтичането на този срок назначението им може да бъде възобновено. Това не се отнася до съдиите за маловръстни, назначени измежду правниците, които стават несменяеми, съгласно чл. 137 от закона за устройството на съдилищата.

Чл. 23. Съдиите за маловръстни могат да бъдат повишавани на място по чин и заплатата по реда на чл. 121 от закона за устройството на съдилищата.

Чл. 24. В случай на отсъствие или препятствие за изпълнение на службата председателят на съответния областен съд определя временен заместник на отсъстващия или възпрепятствуван съдия за маловръстни било измежду съседните съдии от същия апелативен район, било измежду околийските съдии или тези от областния съд, в района на който се намира седалището на отсъстващия или възпрепятствуван съдия за маловръстни.

Не могат да бъдат заместници на съдиите за маловръстни кандидати за съдебна длъжност или допълнителни членове на областния съдилища.

Когато отсъствието или възпрепятствието трае повече от 6 месеца, назначава се друг съдия за маловръстни.

Чл. 25. При всеки съд за маловръстни има секретар, един или повече подсекретари, архивар, регистратор и нужното число писари и прислужници.

Тези длъжностни лица се назначават по реда за назначаване същите длъжностни лица в областните съдилища.

Ако в бюджета на Министерството на правосъдието не са предвидени кредити за необходимите длъжностни лица, посочени в първата алинея, длъжностите им се възлагат на наличните такива в съда.

Чл. 23. Секретарят е началник на канцеларията. Той се грижи за правилния вървеш на делопроизводството и за реда в канцеларията. Нему се възлага да води протоколите на съдебното заседание.

Ако съдията намери за уместно, протоколът може да се състави лично от него.

Глава II

Апелативни съдилища за маловръстни

Чл. 27. При всеки апелативен съд се учредява едноличен апелативен съд за маловръстни.

Чл. 28. Апелативният съдия за маловръстни се назначава с указ измежду съдиите на апелативните съдилища или измежду онези правници, които имат ценз за такива.

Апелативните съдии за маловръстни трябва да отговарят на условията, предвидени в алинея втора на чл. 21.

За апелативните съдии и съдилищата важат съответно членове 22, 24, 25 и 26.

Глава III

Съдебни наставници

Чл. 29. При съдилищата за маловръстни се назначават един или няколко съдебни наставници.

Длъжностите и правата на съдебните наставници се определят в този закон, правилника за приложението му, наставленията на съдиите за маловръстни и в разпоредбите, които издава Министерството на правосъдието.

Чл. 30. Съдебните наставници се назначават от съдията за маловръстни. Те се избират измежду лицата от двата пола, които имат местожителството си в седалището на съда, ползуват се с добро име и имат предимно педагогическо образование или подготовка, или измежду подготвените за целта членове на дружествата за покровителство на маловръстни, за борба с детската престъпност или други благотворителни или възпитателни сдружения, признати от Министерството на вътрешните работи и народното здраве.

Чл. 31. За градове и села, които се намират извън местонахождението му, съдията за маловръстни може да назначи съдебни наставници предимно измежду изброените в предходния член лица, имащи обаче с маловръстния едно и също местожителство.

Чл. 32. Съдебните наставници могат да получават заплатата, определена от съдията за маловръстни, ако е предвидена такава в бюджета.

И когато съдебните наставници са длъжностни лица, също могат да получават допълнително възнаграждение, определено от съдията за маловръстни.

Чл. 33. Заплатени или не, назначените съдебни наставници, както и частните лица, натоварени в отделни случаи от съдията за маловръстни с извършване на отделни действия, имат правата и длъжностите на органи на публичната власт.

Глава IV

Общи събрания

Чл. 34. Поне веднаж в годината Министерството на правосъдието свиква тримата апелативни съдии за маловръстни и други шест съдии за маловръстни, посочени от апелативните съдии за маловръстни по двама от всеки апелативен район и одобрени от Министерството на правосъдието, на събрание в София, което, под председателството на началника на наказателния отдел при същото министерство, се произнася по важните въпроси, които на практика повдигат съмнение и се решават нееднакво от съдилищата за маловръстни.

Тълкуванията, които това събрание дава на законите и правилниците, се обнародват, по разпоредбата на Министерството на правосъдието, за сведение и ръководство на съдилищата за маловръстни.

Глава V

Отговорност на длъжностните лица

Чл. 35. Всички длъжностни лица в съдилищата за маловръстни, включително и съдебните наставници, отговарят по дисциплинарен ред по чл. 170 от закона за устройството на съдилищата, а по наказателен ред — по чл. 39 от закона за наказателното съдопроизводство.

Относително отговорността съдиите за маловръстни се приравняват на съдии от областните съдилища, апелативните съдии за маловръстни — на тези от апелативните съдилища, съдебните наставници — на секретарите на апелативните съдилища, а останалите длъжностни лица — на съответните такива от областния съд.

Глава VI

Защитници

Чл. 36. Пред съдилищата за маловръстни се допуска само по един защитник на всеки подсъдим измежду адвокатите, които отговарят на условията в чл. 21 от този закон и са вписани в особения списък при съответния адвокатски съвет.

Чл. 37. Когато маловръстният не си е избрал защитник поради бедност или друга важна причина, съдът за маловръстни може да поиска от съответния адвокатски съвет да му назначи безплатен защитник от списъка на адвокатите по предходния член.

ОТДЕЛ ТРЕТИ

Съдопроизводство

Глава I

Подсъдност

Чл. 38. На съдилищата за маловръстни са подсъдни престъпните деяния, извършени от маловръстни, както и извършените от тях простъпки, които издават склонност към престъпления или порочен живот, а така също и онези случаи, при които маловръстните не са извършили такива престъпления и простъпки, но са изложени на нравствена поквара, поради средата, в която живеят.

Престъпните деяния, извършени от маловръстни и наказуеми по закона за защита на държавата, закона за допълнение на закона за ограничение на престъпленията против личната и обществена безопасност, наредбата-закон за запазване на моралната и материална сила на войската, закона за защита на нацията, наредбата-закон за защита безопастността на държавата и закона за граждан-

ската мобилизация, са подсудни на общите или други особени съдилища, които прилагат и важещия за тях процесуален закон.

Чл. 39. Граждански иск за оезвреждане, както и иск за парично удовлетворение не се допускат в съдилищата за маловръстни.

Чл. 40. Относно местната подсудност имат сила разпоредбите на закона за наказателното съдопроизводство.

Чл. 41. За случаите, предвидени в последното предложение на чл. 3 от тоя закон, подсудността се определя от последното местожителството на маловръстния.

Ако в тези случаи делото е подсудно едновременно на няколко съдилища за маловръстни, то трябва да се реши от онзи съд, който най-напред е започнал разглеждането му.

Този съд обаче може да предостави разглеждането на делото на друг компетентен съд за маловръстни, ако това се изисква от интересите на маловръстния или на производството по делото.

Чл. 42. Препирните за подсудност между съдилищата за маловръстни, които се намират във ведомството на един апелативен съд за маловръстни, се решават от последния.

Препирните за подсудност между съдилищата за маловръстни, които се намират в районите на различни апелативни съдилища за маловръстни, се решават от онзи апелативен съд за маловръстни, във ведомството на който първоначално е образувано делото.

Чл. 43. Препирни за подсудност между околийски съдии, съдии-следователи и областни съдилища — от една страна, и съдилища за маловръстни — от друга, се решават от онзи апелативен съд за маловръстни, във ведомството на който се намира съдът за маловръстни.

Тези определения не подлежат на обжалване.

Чл. 44. Ако няколко съдилища от разни степени, в това число и съдилищата на маловръстни, окончателно са признали себе си за некомпетентни да разглеждат едно дело, то Върховният касационен съд, в едно от наказателните си отделения, определя съда, на който делото ще бъде подсудно.

Чл. 45. Препирните за подсудност не спират почнатото производство, но към предаване на съд и постановяване на присъда не може да се пристъпи, докато не се разреши окончателно въпросът за подсудността.

Чл. 46. Препирни за подсудност между съдилищата за маловръстни и други съдилища се решават от общото събрание на наказателните отделения на Върховния касационен съд.

Глава II

Съединение и разделяне на производствата

Чл. 47. Когато едно лице се обвинява в извършване на няколко престъпни деяния, едни от които са били извършени преди навършването на 17-годишна възраст, а други — след навършване на тази възраст, делото се разглежда за всички деяния от надлежния общ съд.

В тези случаи, за извършените деяния след навършване на горе-означената възраст, общият съд определя наказанието съгласно наказателния закон. Този съд разглежда и извършените деяния преди означената възраст, за които определя отделно наказание и прилага правилата на съвкупността или счита тези деяния само като усилващи вината обстоятелства относно първите деяния, съобразно обстоятелствата на делото.

Чл. 48. Ако обвинението на маловръстния е съединено с такова против лице, навършило 17 години, двете обвинения се разделят и маловръстният се предава на съда за маловръстни.

Но ако разделянето не може да се направи без вреда за производството, компетентният съд за маловръстни постановява, щото цялото производство да бъде предадено на общия съд. Това определение не подлежи на обжалване.

Чл. 49. В случаите на чл. 48, алинея втора, общият съд действа съгласно правилата на закона за наказателното съдопроизводство и, след като събере всички сведения за маловръстния чрез съда за маловръстни, се произнася само относно виновността на маловръстния. След като присъдата спрямо същия стане окончателна, делото се връща на съда за маловръстни, който, като събере, ако е нужно, допълнителни сведения, определя на маловръстния съответно наказание или възпитателна мярка.

Чл. 50. Когато извършеното от маловръстни деяние се намира във връзка с друго деяние, подсудно на общия съд, съдът за маловръстни има право да се ползува от събраните доказателства от общия съд. Съдът за маловръстни може и сам да събира необходимите сведения и доказателства.

Глава III

Предварително дирене

Чл. 51. Законни поводи за почване предварително дирене са:

- заявленията на пострадали;
- заявленията на родителите или настойниците на маловръстните или на лицата, под чийто надзор се намират те;
- съобщенията на главните учители, инспекторите и директорите на училищата;
- съобщенията на дружествата за покровителство на децата, на тези за борба с порочността или престъпността и други такива, на които е дадено това право от съдията за маловръстни;
- донесенията на съдебните наставници, полицията и на други органи на властта;
- предложенията на прокурорите;
- явяването на маловръстния да изповида лошото си поведение или извършване на престъпно деяние и
- непосредственото усмотрение на съдията за маловръстни.

Чл. 52. Законните поводи за почване на предварително дирене постъпват в съда за маловръстни.

Чл. 53. За постъпилите законни поводи съдията за маловръстни може да разпреди, ако намери за нужно, да се произведе дознание от съдебния наставник, от особено подготвени полицейски органи или от отделно натоварени подходящи лица.

Чл. 54. Дознанията се водят или допълват по наставленията на съдията за маловръстни.

Чл. 55. Без разрешението на съда за маловръстни по делата на последните полицията не може да извършва други действия, освен за запазване следите от престъпното деяние, които могат да изчезнат.

Чл. 56. Във важни случаи на престъпления, в които съдията за маловръстни намери за нужно, освен дознание, може да нареди да се произведе предварително следствие от съдията-следовател.

Относно престъпните деяния, които се наказват със строг тъмничен затвор не по-малко от пет години, предварителното следствие е задължително. Но в тези случаи съдията за маловръстни може да ограничи следствието върху разпита на обвиняемия, разпита на по-важните свидетели, вземане на мерки за неотклонение или извършване оглед или освидетелстване.

Чл. 57. Когато в района на съда за маловръстни има повече съдии-следователи, съдията за маловръстни може да иска от председателя на областния съд да определи един от тях, комуто да възлага предварителните следствия за маловръстни.

Чл. 58. Съдията за маловръстни се удостоверява за самостийността на маловръстния, като събира и сведенията, означени в чл. 14.

Той може да събира тези сведения непосредствено или чрез съдебните наставници, полицейските органи или чрез отделно натоварено лице, от общинските или полицейските власти, от учителите, от свещениците, от домашни или други лекари, които познават физическото и психическото състояние на маловръстния, от лицата, при които той е работил, от наемодателите и съседите, от дружествата за покровителство на маловръстни, от такива за борба с детската престъпност, от сиропиталищата, от възпитателни заведения, които са се занимавали с него, и други подобни.

Чл. 59. Съдията за маловръстни, съдебните наставници, полицейските органи или отделно натоварените лица могат да призовават в качеството на свидетели родителите, настойниците, лицата, под надзора на които маловръстният се намира, и въобще всички длъжностни и частни лица, които могат да му дадат нужните сведения, указания и данни.

Чл. 60. Ако обстоятелствата не налагат противното, съдията призовава, заедно с маловръстния, единия или двамата от родителите, настойника му или лицето, под покровителството на което се намира.

В случай на неявка на маловръстния, ако родителят, настойникът или лицето, под покровителството на което се намира, призовавани заедно с него, не докажат, че те не са отговорни за неявата на маловръстния, съдията може да ги накаже окончателно с глоба до 2.000 лв. или запитане до 15 дни.

В случай на нужда съдията може да разпреди за довеждане на маловръстния, както и на родителите му или неговия настойник, под стража и без предварително призоваване.

Чл. 61. Задържаните от полицията маловръстни трябва да бъдат представени незабавно на съответния съд за маловръстни.

Когато това не е възможно поради изключителността на случая или поради наличността на важни съображения, полицейската власт може да ги задържи под стража. Продължителността на това задържане не може да трае повече от 24 часа.

Съдията за маловръстни или прокурорът може да разреши да се продължи задържането до 10 дни.

Глава IV

Мерки за неотклонение

Чл. 62. Съдът за маловръстни определя една от следните мерки за неотклонение:

- писмено задължение от маловръстния, че ще се яви пред съда когато бъде повикан и че няма да се отдалечава без разрешение от мястото, в което живее;
- писмено задължение от маловръстния да се явява лично пред съда, съдебния наставник или полицията в определеното време;
- оставяне в семейството му или у тези лица, при които е бил дотогава, като се постави под надзора на съдебния наставник или полицията;
- залог или поръчителство, до представяне на които маловръстният се задържи във възпитателно или поправително заведение;
- домашно задържане;
- временно поставяне във възпитателно заведение.

Чл. 63. Съдът за маловръстни може да вземе и измени горе-означените мерки във всяко време на производството.

Взетата мярка запазва действието си до започване изпълнението на присъдата, ако съдът не постанови друго.

Чл. 64. Когато не може да се вземе една от означените до чл. 62 мерки за неотклонение поради голямата нравствена поквара на маловръстния, опасния му характер, незатвърденото му местожителство, опасността да окрие дирите на престъплението, липса на благонадеждно лице, сродник, дружество или учреждение, които да го приемат, или поради други важни съображения, съдията за маловръстни може да задържи маловръстния предварително в поправителен дом.

Продължителността на такова задържане не може да надмине един месец. Във важни случаи въззивният съд за маловръстни може да продължи това задържане за срок до три месеца.

Поради отдалеченост на поправителен дом, маловръстният може да се задържи в затвор, но свършено отделно от другите затворници.

летни затворници, и се постави под специално установен от управлението на затвора режим.

Чл. 65. При изключителни обстоятелства, за които се говори в чл. 17, алинея първа, чл. 56, алинея първа, и чл. 64, алинея първа, и ако това е необходимо, мярка за неотклонение може да бъде взета и от съдията-следовател. Той обаче е длъжен незабавно да уведоми за това съдията за маловръстни, който веднага встъпва в своите права и задължения относно маловръстния.

В такъв случай определена от съдията-следовател мярка може да бъде изменена от съда за маловръстни.

Глава V

Прекратяване на производството

Чл. 66. Съдът за маловръстни, след като вземе пред вид данните по произведеното дознание или следствие и намери, че не е налице престъпно деяние, простъпка или друг случай, за които се говори в чл. 3, или че деецът е неизвестен, както и в случаите, предвидени в чл. 11 от закона за наказателното съдопроизводство, прекратява преписката или следствието с кратко мотивирано определение и отменява взетата за неотклонение мярка.

Глава VI

Обжалване действията по дознанието и предварителното следствие

Чл. 67. Жалби против действията на полицията, съдебния наставник и отделно натоварените по чл. 53 от този закон лица, извършени в течение на полицейското дознание и предварителното следствие, могат да се подадат до съда за маловръстни от пострадалия, маловръстния или неговите родители, настойник или лице, на което принадлежи надзорът върху него.

След събиране нужните данни от лицето, чиито действия се обжалват, съдията за маловръстни се произнася по жалбата в разпоредително заседание.

Това определение не подлежи на обжалване.

Чл. 68. Действията на съдията за маловръстни по определяне мерки за неотклонение на маловръстния могат да се обжалват от пострадалия, маловръстния или неговите родители, настойник или лице, на което принадлежи надзорът върху него, пред апелативния съд за маловръстни.

Последният се произнася по жалбата в тридневен срок от постъпването ѝ в разпоредително заседание.

Определението на въззивния съд за маловръстни не подлежи на обжалване.

Чл. 69. С правата по чл. 68 се ползват и: свидетелите, вещите лица, съдебните наставници, поемните лица, родителите, настойниците и други лица, които се призовават при предварителното следствие, относно взетите спрямо тях мерки или определените им наказания.

Чл. 70. Обжалването, за което е реч в членове 67 и 68, не спира нито изпълнението на мярката, нито по-нататъшните действия по производството.

Чл. 71. Определението, с което се прекратява преписката или производството по чл. 66, може да се обжалва в двенеделен срок от узнаването му пред апелативния съд за маловръстни от пострадалия, родителите, настойника или лицето, под чийто надзор се намира маловръстният.

Определението на въззивния съд за маловръстни не подлежи на обжалване.

Когато жалбата на гореозначените лица се уважи, обжалваното определение се отменява и производството се изпраща на друг, най-близък, съд за маловръстни, за да му се даде по-нататъшен ход.

Чл. 72. Съдът за маловръстни може винаги да възобнови прекратеното производство, ако се открият нови обстоятелства, оправдаващи възобновяването.

Чл. 73. Призоваването на свидетелите, вещите лица и други лица, както при предварителното следствие, така и при съдебното дирене, става по реда на закона за наказателното съдопроизводство.

За неоправдана неявка съдът за маловръстни налага определения в закона за наказателното съдопроизводство наказания, които могат да бъдат отменени от същия при условията и реда, означени в същия закон.

Във важни и особено бързи случаи съдът за маловръстни, заедно с призовката, може да нареди довеждането под стража на призоваемото лице, ако има съмнение, че последното няма да се яви доброволно.

Задържането може да бъде отменено поради извинителни причини.

Чл. 74. Ако в течение на предварителното следствие се окаже, че маловръстният няма здрав ум или страда от умствено разстройство, съдът за маловръстни може да го освидетелствува чрез един или няколко лекари-специалисти или да го постави под наблюдение в съответно за това заведения.

След извършването на освидетелствването и съобразно неговия резултат съдът за маловръстни постъпва по правилата на чл. 170 от наказателното съдопроизводство.

Глава VII

Съдебно производство

Чл. 75. Съдът може да пристъпи направо към съдебно дирене, без да произвежда дознание или предварително следствие, с изключение на случаите, означени в чл. 56, алинея втора, от този закон.

Чл. 76. На съдебно дирене подлежат не само случаите, в които маловръстният е извършил престъпно деяние, но и тези на простъпка, за каквато се говори в чл. 3 на този закон, когато е изложен на нравствена похвара.

Чл. 77. Съдебното дирене има за цел не само установяването на извършеното деяние, но и на онези обстоятелства, които позволяват да се определят мерките, които най-много подхождат на маловръстния, на неговото бъдеще и на нравственото му развитие.

Чл. 78. След свършване на предварителното следствие, ако се произвежда такава, съдията съобщава на маловръстния, било в призовката, било с отделно съобщение, в какво се състои повдигнатото срещу него обвинение, списъка на свидетелите, които ще се призоват при разглеждането на делото, и членовете на закона, по които се преследва.

Същото се съобщава и в призовката или с отделно съобщение на бащата, а в негово отсъствие — на майката или на настойника, или на лицето, под надзора на което се намира маловръстният.

Чл. 79. В седемдневен срок от връчване на призовката или особено съобщение на лицата, означени в чл. 78, маловръстният или баща му, или в негово отсъствие майка му, или друго от означените лица може да подаде писмено възражение против обвинението, като посочи доказателствата и адресите на лицата, които иска да бъдат призовани. Обстоятелствата, които тези лица ще установят, трябва да бъдат изложени във възражението.

От посочените лица се призовават само тези, които ще установят обстоятелства, имащи значение по делото.

Чл. 80. Свидетелите, непосочени в определения от закона срок и доведени в съда, се разпитват, ако съдът признае, че показанията им ще имат значение по делото.

Чл. 81. Съдът може и по свой почин, ако признае за нужно, да призове допълнително свидетелите и събере други доказателства.

Чл. 82. Ако съдът намери, че поради отдалеченост на местопребиваването или поради други важни причини, някои от свидетелите и вещите лица не могат да се явят, то разпорежда, щото те да бъдат предварително разпитани по делегация от местния съдия за маловръстни, околийския или областния съд.

Чл. 83. В определения ден за разглеждане на делото и на определеното място се призовават: маловръстният, родителите му, а при ненамирането им в тяхното местожителство — съответното лице измежду тези, означени във втората алинея на чл. 78, ако местожителството им е известно и не е много далеч, свидетелите и вещите лица.

Родителите или настойникът се призовават в съда при разглеждане на делото, макар и да не са били по-рано разпитани или макар и да не се разпитват в съдебното заседание.

Чл. 84. Съдът може да не призове един или двамата родители или настойник на маловръстния, ако тяхното явяване в съда е съпроводено с големи неудобства или нежелателно по каквито и да е съображения. В такива случаи съдът призовава вместо тези лица другото от сродниците на маловръстния, който живее в мястото, където живее маловръстният, или близо до него. Ако липсва такъв сродник, съдията призовава лицето, под надзора на което се намира маловръстният, и, най-после, при липса на такова лице, в случай на необходимост, всяко друго лице, което познава маловръстния.

За неявяването си тези лица отговарят както свидетелите.

При неявяването на маловръстния се прилага разпоредбата на чл. 60, алинея втора и трета, от този закон.

Чл. 85. За делата, назначени за разглеждане, се уведомява дружеството за борба с престъпността на маловръстните.

Глава VIII

Разглеждане на делата

Чл. 86. Разглеждането на делата на маловръстните трябва да става по възможност в специална зала, отделна от залата за разглеждане на другите наказателни дела. Ако това е невъзможно, делата на маловръстните трябва да се разглеждат в залите на гражданските отделения в дни, в които няма насрочени други наказателни дела. Ако и това е невъзможно, делата на маловръстните трябва да се разглеждат след другите наказателни дела най-малко след един час.

Вътрешният вид на специалната съдебна зала, в която се разглеждат делата на маловръстните, ако има такава, трябва да бъде опростен и по възможност да не напомня обикновените съдебни зали.

Чл. 87. При разглеждане на делото могат да присъствуват, освен призованите лица, само близки сродници (чл. 540 от наказателния закон), представители на властта, лица от съдебното ведомство, адвокати и членове на признати от Министерството на вътрешните работи и народното здраве дружества за борба с престъпността на маловръстните.

Съдът може да допусне и присъствието на лица, които имат научен интерес към тези дела.

Съдът може да разгледа делото и като ограничи или изключи присъствието на горепоменатите лица.

Съдът може да постъпи по същия начин и при произнасянето на присъдата.

Чл. 88. Лица, ненавършили 21 година, могат да присъствуват в залата през време на съдебното заседание само при разглеждането на делото, по което те са призовани, и то само в течение на времето, през което тяхното присъствие е необходимо.

Чл. 89. При разглеждането на делото трябва да присъствуват маловръстният. Но ако показанията на свидетелите и на другите призовани лица или заключенията на вещите лица, или обясненията на защитата могат да окажат вредно влияние върху маловръстния, съдът може да го отстрани от съдебната зала, докато трае тази част от съдебното следствие.

Съдът може да съобщи на маловръстния въпросите и отговорите, дадени в негово отсъствие, както и представените в това вре-

ме против него доказателства, когато той намери, че това е в интереса на маловръстния или на производството.

Чл. 90. Ако маловръстният отсъства при разглеждането на делото, съдът може да го разгледа и в негово отсъствие, ако намери, че това е от полза за маловръстния и ако престъпното деяние, за което е привлечен да отговаря, се наказва с тъмничен затвор или друго по-леко наказание.

Чл. 91. След свършване на съдебното дирене и изслушване на защитата съдът се произнася с присъда, когато се отнася до наказуеми деяния и в случай на чл. 49, или с постановление, когато се отнася до простъпка или за предпазване от нравствена поквара.

Чл. 92. Забранено е да се съобщават в печата, без разрешение от съда за маловръстни, каквито и да е данни за деянията на маловръстните както преди, така и след образуване на делото.

В случай на разрешение от съда означението на името на маловръстния става само с началните му букви.

Нарушенията на горните запрещения се наказват с тъмничен затвор до 6 месеца и с глоба 5.000 л. или само с едното от тези наказания.

Глава IX

Обжалване на присъдите

Чл. 93. Присъдите на съдилищата за маловръстни подлежат на въззивно обжалване пред съответните апелативни съдилища за маловръстни.

Не подлежат на обжалване присъди, с които е наложена глоба до 2.000 лв.

Постановленията на съдилищата за маловръстни подлежат на въззивно обжалване пред съответните апелативни съдилища за маловръстни само ако са наложени възпитателни мерки по чл. 10, точка 5, букви б, в, г, и точка 6 от същия закон.

Чл. 94. Обжалването на присъдата или постановлението, издадени от съда за маловръстни, не спира изпълнението им, когато с тях се налагат възпитателни мерки.

Съдът за маловръстни, както и въззивният такъв, могат да отложат привеждането в изпълнение на определената възпитателна мярка до влизане на присъдата или постановлението в сила, ако признаят това за полезно.

Чл. 95. Въззивните жалби се подават в двуседмичен срок от деня на произнасянето на присъдата или постановлението.

Чл. 96. Във въззивната жалба трябва да се посочват всички доказателства, като се представят тези, за които това е възможно.

Чл. 97. Прокурорът при областния съд може да подава протест против присъдите или постановленията на съда за маловръстни.

Воззивни жалби могат да подават и бащата, майката, наставникът и лицето, под надзора на което се намира маловръстният, даже въпреки явното нежелание на последния.

Чл. 98. Маловръстният и посочените в чл. 83 лица се призовават в съда за разглеждане на делото.

Неявяването им не спира разглеждането на делото, освен ако се признае за необходимо тяхното явяване.

Свидетелите и вещите лица, разпитани от съда за маловръстни, не се призовават във въззивния съд, освен ако това е необходимо за разяснение или за установяване нови обстоятелства.

Призоваването на нови свидетели и вещи лица, посочени във въззивната жалба, се допуска, когато апелативният съд за маловръстни признае, че техните показания и заключения се отнасят до обстоятелства, които имат съществено значение за делото.

Чл. 99. Въззивните жалби се разглеждат от апелативните съдилища за маловръстни по правилата за съдилищата за маловръстни.

Чл. 100. Въззивният съд може или да потвърди присъдата или постановлението на съда за маловръстни, или да ги измени, или да ги отмени, като укаже какво постановява вместо тях.

Чл. 101. Присъдите, постановленията и определенията на въззивните съдилища за маловръстни не подлежат на обжалване.

ОТДЕЛ IV

Глава I

Изпълнение

Чл. 102. Присъдата и постановлението, след като встъпят в законна сила, незабавно се изпълняват.

Чл. 103. Разпорежданията за привеждане в изпълнение на присъдите и постановленията се правят от съдията за маловръстни.

Чл. 104. Лицата, на които е възложено изпълнението на наказанието, трябва да притежават педагогически познания и по възможност нужните за тяхната дейност познания от психология и психиатрия.

Чл. 105. Изпълнението на наказанието трябва да става така, че да действува поправително и възпитателно.

Чл. 106. Производителният труд е задължителен както в поправителния дом, така и във възпитателното, в които се уреждат земеделски стопанства, занаятчийски работилници и други.

Чл. 107. Ако маловръстните са поставени в затвор, поради невъзможност да бъдат настанени в поправителен дом, то те се държат съвсем отделно от възрастните затворници.

Чл. 108. Настанените в поправителен дом или възпиталище маловръстни се държат в общи помещения; те могат да се държат единично, само ако това е необходимо, което определя директорът на поправителния дом или възпиталище.

Маловръстният може да се държи поединично повече от три месеца само със съгласието на илекаря на поправителния дом или възпиталище.

Чл. 109. От правилото за незабавно изпълнение на присъдата и постановлението се допускат изключения:

1) в случай че маловръстният страда от болест, която пречи на изпълнението на присъдата;

2) когато маловръстният е осъден на наказание или възпитателна мярка и съдът намери, че незабавното им изпълнение би било вредно за маловръстния.

Чл. 110. Осъденият, спрямо когото изпълнението е отложено през срока на възпитанието, се намира под надзора на съдията за маловръстни.

Съдията упражнява този надзор непосредствено или чрез съдебния наставник, който трябва да постъпва съгласно с уговарянията на съдията.

Съдията трябва да се уведоми незабавно, ако маловръстният измени своето местожителство, ако умре, ако е тежко болен, ако напусне без позволение лицето, под чийто надзор се е намирал дотогава, или ако има други обстоятелства, които изискват съдебно разпореждане.

Чл. 111. Ако местожителството на маловръстния се намира извън седалището на съда, то надзорът върху осъдения, спрямо когото изпълнението е отложено, се извършва от съда за маловръстни, в района на който се намира местожителството на маловръстния, за което книгата с нужните сведения се изпращат на съответния съдия.

Същите разпореждания прави съдът за маловръстни, ако осъденият впоследствие промени местожителството си.

Чл. 112. Когато маловръстният е осъден на наказания и възпитателни мерки и ако от поведението му през време на изтърпяването се окаже, че той се е поправил и не се нуждае вече от възпитание, съдът може да отмени прилагането на възпитателни мерки.

Чл. 113. За съдебните разноски по делата на маловръстните вазжат разпорежданията на членове 617—638 от закона за наказателното съдопроизводство.

Чл. 114. Когато изпълнението на постановлението не изисква съдействието на други лица, като предупреждение на маловръстния да се поправи за въ бъдеще, даване от маловръстния обещание, че ще се поправи, мъмрене, възлагане на маловръстния особени задължения, като искане прошка от пострадалия, редовно явяване през известно време пред съдията за маловръстни и пред съдебния наставник, задължаване да постъпи някъде на работа, забрана да употребява тютюн и спиртни напитки, забрана да посещава кръчми, кина, танцуващи салони, увеселителни и други подобни заведения и места, то изпълнението се извършва непосредствено от съдията за маловръстни.

Чл. 115. Когато маловръстният се настанява във възпиталище или се предава на частно лице за възпитание, съдията определя размера на издръжката, като при нужда сумите се предплащат от държавата.

Този размер може да бъде изменяван от съдията съобразно с промените се обстоятелства.

Чл. 116. Ако маловръстният и неговите родители са състоятелни, то издръжката за прехрана и възпитанието му се плащат по наполовин от държавата и общината по местожителство на маловръстния.

Държавата и общината имат право да изискват обратно заплатената сума по издръжката и възпитанието на маловръстния от самия него или от лицето, което по закона или по съгласие дължи неговата прехрана, ако те са състоятелни или станат състоятелни. Дължимата сума се събира по реда на събиране преките данъци.

Чл. 117. От възнаграждението, което маловръстният получава за труда си, съдията определя не повече от една трета от същото да се дава нему за нуждите му, а останалата част се запазва, за да му се предаде при освобождението.

Чл. 118. Когато съдията намери за нужно да постави маловръстния в поднадзорна свобода, той възлага на съдебния наставник да се грижи за неговото поправяне.

Чл. 119. При изпълнението на възложения му надзор съдебният наставник влиза във връзка с маловръстния и родителите му, посещава съседите и другарите му, разпитва учители, лекаря и свещеника, посещава възпитателното заведение, в което се е намирал или намира маловръстният, събира сведения за миналото му, наблюдава сегашното му поведение и живот и представя най-малко един път в месеца на същия кратко изложение върху моралното и материално положение на маловръстния.

Глава II

Вписване на присъдата в бюрото за съдимост

Чл. 120. Извлечение от влязлата в законна сила присъда се изпраща в бюрото за съдимост за вписване. Не се изпращат в бюрото за съдимост постановленията.

Чл. 121. В бюрото за съдимост се изпраща и присъдата, по която е отложено изпълнението, като за това се прави специално бележка.

Чл. 122. Ако против маловръстния не е възбудено наказателно преследване, което да се е свършило с осъждане в срока за изпитание, осъждането не се вписва вече в свидетелството за съдимост, независимо от нуждата, за която се иска последното.

Чл. 123. Всеки маловръстен, осъден за наказуемо деяние, може да поиска от съда за маловръстни да не се вписва осъждането му в свидетелството за съдимост.

Чл. 124. Молбата се подава от осъдените на настаняване в поправителен дом само след три години от освобождението им от последния, а от осъдените на настаняване във възпиталище — една година от освобождението им от възпиталището.

Чл. 125. За да се произнесе по молбата, съдията събира сведения относно поведението на осъдения както след освобождението му

от поправителния дом или възпиталището, така и през време на отсъствието му в последните.

Съдията, след като изслуша осъдения или защитника му, се произнася окончателно, като има пред вид доколко ще бъде полезно уважаването на искането.

Ако съдията не уважи молбата, ново искане може да се направи само след две години.

Чл. 126. Ако съдията уважи молбата на осъдения, той разпорежда да до бюрото за съдимост да не се отбелязва занаяред осъждането на маловръстния в свидетелството за съдимост.

ОТДЕЛ ПЕТИ

Подпомагане нуждаещите се маловръстни

Чл. 127. На съдилищата за маловръстни се отпуска кредит, от който се подпомагат нуждаещите се маловръстни.

Чл. 128. Оправдаването на помощите, които съдят за маловръстни отпуща, става чрез разписка от подпомогнатото лице.

ОТДЕЛ ШЕСТИ

Преходни наредби

Чл. 129. Настоящият закон влиза в сила една година след обнародването му.

Министърът на правосъдието може, с обнародвана в „Държавен вестник“ заповед, да ограничи за срок до три години прилагането на този закон само за част от територията на царството.

Чл. 130. Всички дела срещу лица, които не са навършили 17 години до влизане в сила на този закон и по които не са издадени влезли в законна сила присъди, се изпращат за разглеждане пред надлежния съд за маловръстни.

Чл. 131. След влизане на този закон в сила изпълнението на наказанието срещу лица по-млади от 12 години се спира, като се предостави на съда за маловръстни да замени наказанието с възпитателни мерки.

Чл. 132. Този закон отменява всички закони, които му противоречат.)

Председателстващ д-р Петър Кьосеванов: Има думата народният представител г-н Димитър Пешев.

Димитър Пешев: (От трибуната) Г-да народни представители! Сезирани сме с един законопроект, който в нашата съдебна система ще има своето голямо място. Трябва действително да се поизправи г-н министърът на правосъдието за идеята, която е имал, и за готовността да осъществи едно отдавнашно желание на всички просветени юристи, които са търсили начини и средства за ефикасна борба с престъпността в България. Може би тази реформа е даже малко закъсняла, но все пак и във времето, което сега живеем, тя ще има да изиграе своята голяма роля, защото ще запълни една празнота, която се чувствуваше от всички, които отблизо следяха и наблюдаваха развитието на правосъдното дело и констатираха дефектите, които се проявяваха в него.

Г-да народни представители! Вярно е, че досега частна инициатива, която да се занимава с проблемите, които са предмет на този законопроект, в България не липсваше. Ние имаме известното „Дружество за борба с детската престъпност“ — дружество което разви една плодотворна дейност и което издигна близо до София един монументален паметник за подслон за малолетните престъпници, изпаднали в състояние на осъдени вследствие на провинения пред закона. Ние имаме подобни инициативи и в Пловдив, и в Русе: в Пловдив — един патронаж, който играе приблизително такава роля, каквато играе софийското „Дружество за борба с детската престъпност“, и в Русе друго дружество, което си е поставило същата цел и доста сполучливо я преследва и постига.

Г-да народни представители! В нашия наказателен закон има и сега известни постановления, които са наменени за онези реформи, които сега се предлагат с законопроекта. В чл. 57 се предвижда настаняването във възпиталища на малолетните престъпници, които за дадени провинения пред закона получават своето наказание, което, съгласно разпоредбите на този член, те трябва да изтърпят във възпиталище — едно пожелание, което обаче досега никога не е било прилагано поради това, че не са били организирани такива възпиталища. Следователно съдилищата бяха в невъзможност да приложат тези наказания поради липсата на възпиталища. Сега вече аз се надявам, че в срока, който законопроектът предвижда, министърът на правосъдието ще организира вече тези нови институти, възпиталища и поправителни домове, в които младите осъдени граждани ще понесат наказанието с неговите последици и същевременно ще имат възможност да излязат от тях все пак като порядъчни граждани, годни да живеят в обществото и да бъдат полезни за това общество.

Въпросът е само да обсъдим тази реформа, да я направим практически приложима и, главно, да я съобразим с общата система, която е възприета у нас, да я съобразим с големите цели, които държавата си поставя в тези моменти, които живеем.

Г-да народни представители! Не се касае само до една обикновена реформа, не се касае до запълване на една празнота, но до отговаряне на една нужда, която действително досега не беше задоволена поради това, че средствата които се предвиждаха в закона, не бяха достатъчни, не бяха ефикасни и не бяха съобразени с нуждите и духа на времето. Някоя реформа и някое мероприятие от наказателен характер не би било добре посрещнато от нас и не би било обществено полезно, ако то не е включено в една обща система, ако не е съобразено с една основна идея и ако то не издържа от гледище на принципите, които сега са възприети и които се следват от общата политика. Г-да народни представители! Ние ви-

наги сме подчертавали от тази трибуна, че само едно координирано управление, едно управление, което знае какво иска, което си поставя ясно целите и което върви по строго определени пътища към тези цели, само това управление може в края на краищата да бъде действително полезно и да отговори на нуждите на народа и на държавата. И затова, г-да народни представители, когато ние говорим сега за една реформа, която ще запълни една празнота в съдебното устройство на страната, първият въпрос, който трябва да си поставим, е, дали тази реформа отговаря на принципите на управлението, което поддържа сега, на идеологията, която ние винаги сме поддържали, дали реформата ще издържи критиката, на която ще бъде подложена, и дали ще отговори на нуждите, за които се създава.

И ето, г-да народни представители, слуга се следователно въпросът за съдебното устройство, за съдебната организация и за общите условия, на които тя ще трябва да отговори, за да може действително да бъде на висотата на положението, на което трябва изобщо да се намира съдебното устройство в съвременната държава. Ние не смятаме — все пак лично аз не смятам — че съдебното устройство, така както то е установено с закона за устройството на съдилищата, отговаря на всички нужди на момента и че то е свършено от всяка точка зрение. Далеч сме още от това положение, за да можем да кажем, че действително съдебното устройство у нас вече е свършено, че то задоволява нуждите и че следователно няма какво повече да се желае в него. Напротив, аз смятам, че и г-н министърът на правосъдието е схванал тази нужда и доколкото ми е известно, работят се реформи с цел да се отстранят някои неудобства, да се поправят някои грешки и да се създадат по-добри условия за правораздаването в страната. Може би ще трябва да очакваме по-благоприятни моменти за една такава реформа, защото не всеки момент и не всяко време е благоприятно за основни реформи, особено когато се касае за правосъдна такава. Правосъдната организация е сама по себе си една консервативна организация. Тя не трябва да бъде бутана и когато трябва, и когато не трябва. С особено внимание ще трябва да се отнасяме към проблемите на правораздаването, защото това е една област деликатна, една област, в която най-лесно може да се изпадне в изкушението да се сбърка, една област, в която внимателно отнасяне е една върховна необходимост, за да не се изпадне в грешка, която сигурно утре може да бъдат фатални с лошите си последици. Аз очаквам да се поправят известни грешки, които се допуснаха от Народното събрание с последното изменение на закона за устройството на съдилищата. Преди близо две години изменихме закона по един начин, че се допуснаха известни грешки и лошите последици на тези грешки сигурен съм, че самият министър на правосъдието чувствава, защото, вместо да се издигне нивото на правосъдието и на съдийския кадър, ние станахме причина то да слезе с няколко степени по-надолу, и вместо да задоволи нуждите, които се спадат от живота, то се отдалечава от тази цел. Ние ще трябва да поправим, г-да народни представители, тези дефекти, допуснати в миналото. Признавам, че това е реформа лична, че към нея трябва да се пристъпи в удобни моменти, каквито може би не са сегашните. Но във всеки случай това не трябва да се изпуска из пред вид, ако искаме действително да направим тази реформа, която в този момент се налага.

Г-да народни представители! Може би и в материалното право — и специално в областта на наказателното право — се налагат реформи, за да се достигне до онова ниво, на което е стигнал животът, и да може да се отговори на нуждите, които се проявяват всеки момент в този живот. Наказателното право у нас не е кодифицирано; наказателното право често пъти си служи с откъслечни закони, с нововъведения, в които няма система. Откъслечни наказателни норми се предвиждат в разни закони, които се преплитат, които сами по себе си често пъти се изключват и при приложението им се повдигат толкова много контраверси, толкова много спорове, че често пъти съдебните органи, които ги прилагат, изпадат в недоумение. Една кодификация на тази материя се налага, за да може безсистемността в наказателното право да бъде отстранена и да се стигне до една стройна система в наказанието; да се изключат всички норми, които си противоречат и които са далеч от нуждите, на които ще трябва да се отговори в момента.

Г-да народни представители! Моментите сега издигат до нужда да бъдат преследвани и наказвани много деяния, които досега не изглеждаше нито да е наложително, нито да е актуално да бъдат преследвани. Ние имаме, специално в областта на стопанския живот, нови състояния, които се нуждаят от наказателни санкции. Ние имаме стопански саботаж, имаме стопански шпионаж. Ние имаме нови трудови закони, които се нуждаят от по-ефикасно покровителство. Ние имаме колективни договори, които представляват един крайтъглен камък на режима сега и които не са достатъчно покровителствувани от санкции, пред вид на това, че са една материя, която още не е достатъчно изяснена, не е достатъчно обхваната от наказателно-правна регламентация.

Ето, г-да народни представители, въпроси, които държавникът и общественикът постепенно ще си сложат, за да ги обхванат в една обща система, която ще се постави в основата на нашето наказателно правораздаване.

Но нека оставим тези реформи, г-да народни представители, за по-удобни моменти. Аз искам само да подчертая тази нужда и да я поставя като един проблем на бъдещето — проблем, който все пак ще трябва да бъде поставен на разглеждане, на проучване, на събиране на материали, та утре, когато се постави неговото разрешение, да бъде подготвен и да му се даде едно разрешение всеобхватно, което да изключи грешките, които досега често пъти са били допускани.

Г-да народни представители! Законопроектът, който е сега предмет на разглеждане, си поставя една действително по-ограничена задача — да уреди наказателните преследвания и съдебното на ма-

ловърстните — една материя, която г-н министърът на правосъдието е счел за необходимо да мотивира защо тя трябва да бъде под ведомството на Министерството на правосъдието. Защото той чувствава, че по своя обхват това е една материя, която надхвърля границите на ведомството на Министерството на правосъдието. Въпросът за малолетните престъпници, въпросът за възпитанието на тези малолетни граждани, въпросът за предотвратяването на престъпността, както това се определя в членове 3, 14, 38 и т. н., представляват очевидно една материя много по-обширна, отколкото е дейността на Министерството на правосъдието. Тук по-скоро има място за дейността на педагога и социолога, а след това на юриста. Юристът със своя школуван ум, с уменията си да прилага нормите, ще дойде да ги приложи, обаче след като педагогът е събрал своите материали, след като е определил нуждата да се предотврати престъпността или поради извършването на престъпление от един малолетен, да не се създаде един престъпник в бъдещето вече като пълнолетен гражданин.

И затова, г-да народни представители, характерът на тази дейност налага третиране, което според мене законопроектът не разрешава правилно. Аз не намирам, че формулите, които законопроектът е възприел от организационно гледище, са напълно сполучливи или, най-малко, отговарят на нуждите, които законопроектът си е поставил за цел да задоволи. Г-да народни представители! Късане според системата на законопроекта, до специални съдилища или съдилища, които ще функционират при областните съдилища и като втора инстанция — при апелативните съдилища; които ще бъдат свързани организационно с тези съдилища, и не само персонално свързани. Не само съдиите, които ще раздават наказателно правосъдие, ще изхождат от обикновените съдийски среди, но те ще работят с духа и менталитета, които царят в обикновените съдилища и, по всяка вероятност, ще прилагат методите и разбиранията, които съдиите по необходимост прилагат, когато обикновено раздават правосъдие. В духа на нуждите и на целите, които законопроектът си поставя.

Г-да народни представители! Аз смятам, че това няма да бъде в духа на нуждата и на целите, които законопроектът си поставя. Ако отделим тези съдилища организационно малко повече от обикновените съдилища; ако им дадем малко повече самостоятелност, г-н министре; ако в тези съдилища привлечем и хора, които не са толкова отогн юристи, които гледат с по-голяма свобода и с по-голяма широта на действията и фактите, които разследват, мене ми се струва, че ние ще бъдем по-близко до целите, които законопроектът си поставя.

Аз повдигам най-напред въпроса: тия съдилища да бъдат организационно отделени от обикновените съдилища, защото вие фактически ги свързвате — при заместването на съдиите, в канцеларско отношение, при назначаването на съдиите и т. н. Фактически в състава на новите съдилища ще имаме същите съдии, които раздават правосъдие и в обикновените съдилища и които в даден момент само ще получат назначение в тези специални съдилища за малолетни, от които ще могат да преминават в кариерата, в обикновените съдилища. Това преплитане, това минаване от едни съдилища в други, ще донесе резултати, които не са желателни. И мене ме е страх, че ще се изроди основната идея на законопроекта и ще се дойде до възложения, които тъкмо ние искаме да избегнем с законопроекта. Нека да отделим тези съдилища, нека им дадем друг дух и друг менталитет, нека по състава си тези съдилища малко да се отдалечат от съставите на нашите обикновени съдилища, защото само така ще бъдем в хармония с истинските цели, които се преследват с законопроекта.

Г-да народни представители! Аз поставям във връзка с тази идея и следния втор въпрос: уместно ли е, целесъобразно ли е този съд за малолетни престъпници да бъде едноличен? На този въпрос аз отговарям веднага отрицателно. Според мене този съд трябва да бъде обязательно колегиялен, защото колегиялният съд почива предимно върху идеята на обсъждане в по-широк кръг на даден въпрос, в проучването му да участвуват повече души със своя мозък и със своето сърце, защото се смята, че няколко души по-правилно ще разрешат въпросите и по-лесно ще се доберат до истината.

Г-да народни представители! Тук има и нещо повече. Касае се до една задача, която е много деликатна, която има досег както с нормите на закона, така и с психологията на човека, която има досег с психологията на детето, с неговото развитие, с неговата наследиственост, с влиянията, под които то изпада по силата на нещата, с въздействието, което упражнява върху него улицата и семейството, с разните идейни течения, които могат да му повлияят и т. н. Законопроектът обхваща в чл. 3 всички тези не само извършени престъпни деяния и нарушения на закона в един или друг смисъл, но обхваща и всички простъпки, които издават склонност на малолетния към престъпление. Следователно тия състави или този съд ще се занимава и с ония прояви на детето, които не са престъпни, но които издават в него една престъпна наклонност и които следователно в даден момент при благоприятни условия могат да го тласнат към бездната на престъплението, както и с ония малолетни, които, макар и да не са извършили такива деяния, са изложени на нравствена поквара, поради околната среда, в която живеят. Значи, този съд ще бъде сезиран и със съдбата на едно дете, на един малолетен, вследствие на това, че той може да се намира в такава среда, която евентуално да го тикне към престъпление, без да има каквато и да е престъпна наклонност, каквато и да е престъпна проява, каквито и да е лоши качества. Съдът ще прецени, че детето се е намирало в среда, която може да го тикне към престъпление и следователно като изразител на върховната воля на държавата съдът ще реши да запази младежа като чист гражданин, като полезен сътрудник на обществото; ще му наложи известни ограничения, за да отстрани опасността, в която се намира.

Г-да народни представители! Виждате каква деликатна задача има съдът и колко малка, връзка има тая задача със строгата задача на юриста, който има да установи обстоятелствата и фактите, да установи кое е вярно и кое не е вярно и да ги подведе под нормите на закона. Виждате колко далеч е едната от другата дейност.

И заради това, г-н министре, аз смятам, че ще направим грешка, ако тия съдилища бъдат еднолични. Ще направим грешка, даже ако възприемем системата на колегиялния състав на трима души юристи. Аз повдигам тук въпроса, че от състава на този съд е достатъчно само единият да бъде юрист, разбира се, с жителски опит. Можем да възприемем възрастта, възприета в законопроекта — най-малко 35-годишен да бъде съдията, да бъде семеен, което е гаранция за мъдрост. Но освен председателя юрист, обязательно в състава на съда трябва да има един педагог, човек запознат с проблемите на човешката душа, човек, който знае законите на развитието на детето и който ще може правилно да прецени простъпките на детето и да им даде съответна правилна квалификация.

Най-после, г-да народни представители, от голяма полза ще бъде ако в състава на съда допуснем вече да влязат и жени. Жената, със своя ум, със своето сърце, със своята естествена склонност на симпатия към детето и младежа, ще бъде извънредно ценен сътрудник в тия съдилища. С нейното съдействию най-лесно ще се доберем до истината и най-лесно ще съкратим разстоянието между справедливостта и действителността.

Ако успеем да съединим мъдростта на законооведа с познанията на психолога, с проникновението и сърцето на жената — може да бъде юристка — ще имаме съчетание на качества, чрез които ще се доберем до най-правилно и целесъобразно решение на деликатните проблеми, предмет на дейността на тия съдилища у нас.

Разбира се, мястото на тия съдилища е в Министерството на правосъдието. Но по естеството си тяхната дейност съществено се различава от обикновената дейност на съдилищата. Ако бъде възприет един нов елемент в тяхната организация, в техния метод на работа, сигурно ще бъдем на правилен път и ще можем по-правилно да тласнем тия съдилища по нов, истински творчески път.

Да се пазим от рутината в съдилищата, защото, ако тия нови институти с нови задачи попаднат в тая атмосфера, в която се развива сега нашето обикновено правосъдие, рискуваме да се изроди тая система и утре да се изправим пред съдилища, които ще имат за задача да раздават може би по-бързо правосъдие, да налагат може би по-мекки санкции, но във всеки случай едно правосъдие, което няма да вникне в същината на работата и няма да даде резултатите, които преследваме.

Г-да народни представители! Обществото, държавата си поставя сега задачи и цели съвсем различни от целите и задачите на обществото отпреди 10-15-20 години. Сега вече действително има нещо ново. Имаме нов вятър, нови ценности, които трябва да бъдат предмет на грижите на закона, на грижите на нашето Събрание. Ние трябва да пазим обществото. Ние трябва да се борим с престъпността. За да можем да се борим ефикасно, трябва да вникнем в дълното на тая престъпност. Трябва да пресечем корените ѝ. Ние ще се борим с тая престъпност със социални мерки. Като създадем социално благоденствие, ще поемахем престъпниците, които се раждат в средата на безработицата, в средите на фанатизирани политически доктринери. Действително това са едни средства, чрез които можем да пресечем някои от корените на престъпността. Но едно от тия средства за борба е точно този закон. Голяма част от възрастните престъпници са минали през своята престъпност в детството си. Там са се школували, там са се създали често пъти. Един младеж, който е извършил престъпление, без да има вкоренена престъпна наклонност, се изражда впоследствие, по причина, която лежи в начина на неговото третиране досега, в един истински по-голям престъпник. Нека отсега нататък пресечем тая престъпност. Нека защитим обществото с разумни мерки и нека действително от един нарушител на закона не направим непременно престъпник, защото един малък процент от децата, които на млади години са извършили престъпления, в бъдеще се запазват като престъпници в своето пълнолетие.

И затова, г-да народни представители, нека създадем един инструмент, едно учреждение, което ще може да вникне правилно и ще може да различи престъпника от ония, които няма престъпна наклонност. Да създадем благоприятни условия за различаване душата на олучайния нарушител на закона от душата на вродения престъпник. Ония, който има заложби на престъпност, от младина да го държим в ръцете си, да не му позволяваме да развие до максимум престъпните си наклонности. Ако си поставим тази задача, ако намерим истински и правилен път за нейното разрешение, сигурно е, че ние сме направили едно добро дело, ще сме запълнили една съществена празнота в нашето съдебно устройство.

Г-да народни представители! По подробностите на закона нямам намерение да говоря, защото бележки много могат да се направят. Те са обаче от дребен характер и сигурно в комисията, с познанията и мъдростта на господата народните представители, ще могат да се намерят удобните промени, които ще трябва да се направят. Аз обаче не мога да излягна съблъзната да предложа също в системата на закона и друго съществено изменение.

Г-н министре! Аз виждам, че вие сте намерили за необходимо да изключите от тия съдилища и института на прокурорския надзор. Може би тази идея в основата си има нещо правилно, понеже ние правим тия институти като един sui generis съдилища. Няма защо прокурорът със своето име на строг блюстител на закона, на един неумолим преследвач на престъпленията да влияе върху психиката на малолетния престъпник. Нека да го поставим в една по-мекка, по-топла атмосфера. Защото прокурорът, със своята поза, със своето име на блюстител на закона, често пъти е свързан в представата на престъпника с нещо страшно, с нещо, което по начало

трябва да бъде избягвано и което не може да бъде посрещнато с никаква любов и доверие. Аз разбирам тая идея, но все пак мисля, г-н министре, че задачата, която има прокурорът, и нуждата в организацията на тия институти налага да има едно лице — наречете го прокурор, намерете му някое друго име, не е важно как ще го наречете — но едно лице, което ще стои във отсѣда и което ще ръководи до голяма степен всичката тая дейност, която спонсорира постигане на наказателното преследване и след това при прилагането на възпитателните и наказателни мерки, които предвижда законът. Вие предвиждате например една сложна система на изпълнение на присъдите, защото маловръстният престъпник няма да бъде поставен в затвор, в обикновения смисъл на думата, като му се определи килията и се постави под строгия ред на правилника, като задължителен режим, на който ще трябва да бъде подложен. Не. Ние ще имаме мерки на възпитание, на ръководство, на наблюдение развитието душата на младежа, за да го следим доколко той действително е понесъл въздействието, което се преследва с тия възпитателни и наказателни мерки.

И когато вие, г-да народни представители, поставяте такава сложна задача, аз не виждам органа, който ще я следи, аз не виждам органа, който ще отстранява евентуалните пречки и който ще се стреми към тази цел с всичката упоритост, която законът му повелява, и с всичката преданост, която ще бъде резултат на голямата идея, вложена в този законопроект. Нека да има един изпълнител за тези присъди, нека да има едно лице, което ще преследва целите, които законът си е поставил, което, между другото например ще бъде ръководител на така наречените съдебни наставници. Защото институти на съдебните наставници — един полезен институт по начало — вие го поставяте под ръководството на съда — една прешка. Съдът няма да бъде в състояние да ръководи едновременно и процедурата, и разследванията, и възбуждането на преследването, и всичките онези процесуални правила, и същевременно след това, в продължение на години, често пъти, да следи за правилното приложение на тази присъда, евентуално даже и във от възпиталището или поправителния дом. Представляват ли си вие, г-н министре, каква обширна дейност има да се развие там, за да можем действително ефикасно да получим резултатите, които преследва този закон? Ами тези съдебни наставници ще имат нужда от ръководство, ще имат нужда в даден момент да получат нареждания, ще имат нужда в даден момент да се ползват с авторитета на властта, за да могат да наложат една или друга мярка спрямо онези, които са поставени под техния надзор. Ако имате авторитета на прокурора там, авторитета, да кажем, на съдебния попечител ли, както щете го наречете — не ми идва сега на ум — ако имате това авторитетно ръководство, което си поставя задачата да изпълнява закона и да постига целите, сигурно е, че и възбуждането на наказателното преследване, и процедирането пред съда, и изпълнението след това на мерките ще бъдат много по-ефикасни и много по-резултатни, отколкото е сега.

Аз бих желал, в комисията да се помисли по този въпрос и сигурно е, че ще се намери едно решение, което действително ще бъде полезно, без да излезе във от рамките на системата, която законът предвижда — ще го усъвършенствуваме, за да можем действително да имаме резултатите, които искаме да постигнем.

Г-да народни представители! Аз още един път искам да се поздравим ние, като XXV обикновено Народно събрание, с тази голяма реформа. Това не е малко дело. Това дело действително ще остане записано в анализите на нашата парламентарна дейност като една от най-светлите страници на нашето законодателство. Нека да поздравим също и г-н министра на правосъдието с тази щастлива идея. Нека обаче да пожелаем, идеите, които аз така набързо нахвърлях пред вас, да бъдат обсъдени в комисията. Надявам се, че вие ще намерите, ако не всички, то голяма част от тях, за уместни и полезни и ще ги възприемете. Но обсъждането на въпроса мъдро и проникването в същината на тази проблема ще бъде една предпоставка, без която ние не можем да се доберем до правилното разрешение. Не се касае до една чисто правна дейност, не се касае до едно правораздаване в обикновения смисъл на думата, не се касае до налагане на наказания, които ще трябва да бъдат изтърпени — касае се да се издигнат всичките тези мерки до авторитета на едно средство, чрез което самият младеж и неговите близки ще почувствуват нежната грижа на държавата, която няма интерес в никой момент да тика никого към престъпление. Дейността на г-н министра на правосъдието и на г-н министра на

просветата тук щастливо се допълват една друга и аз съм сигурен, че в някои отношения г-н министърът на правосъдието ще намери възможност, чрез закона, да възложи известна дейност и задължения на учителите, на Министерството на просветата, така както ще трябва евентуално да се прибегне до въздействието и на всички обществени фактори, на всички културни среди, на църквата даже, за да може действително цялата тази дейност, която се проявява и в съдилищата, и във възпиталището, и в поправителния дом, и във в обществото, да се съчетае в една строга система от средства и мерки, чрез които ние ще се помъчим от онези граждани, наклонни да вървят по лошия път, да направим истински полезни сътрудници и бъдещи добри граждани на държавата.

Г-да народни представители! Тази благородна цел цели не само в хуманно отношение да създаде възможност на тези младежи да излязат от една тиня, в която са изпаднали, но тя същевременно създава и друга възможност — за ефикасна борба с престъпността. Защото не са само строгите наказания, не са само крутите мерки, не е само въздействието на ужаса, което може да предизвика съдебната дейност в престъпника, които ще премахнат корените на престъплението. Социалните мерки, културните мерки и мерките на възпитанието ще дойдат много по-ефикасно — ако успеем сполучливо да промислим до дъното — да допринесат за истинско осветление на тези проблеми и на истинско премахване на престъпността, така, както това се налага в интереса на гражданите и в интереса на държавата.

Аз, разбира се, с удоволствие ще гласувам за този законопроект — надявам се, че той ще има общото одобрение на нашето Събрание — с пожелание, идеите, които се изказаха тук, да се повярва, че изхождат от добро намерение, от добро желание да създадем един закон, който няма да бъде свършен, защото е човешко дело, но който все пак повече ще се приближи до целите, които преследваме, цели, които идват да допълнят една празнота в правосъдието, и да допринесат за издигането на нравствения урвен на нашето време, така нужен за великите моменти, които преживяваме. (Продължителни ръкоплексани)

Председателстващ д-р Петър Кюсеиванов: Ще ползвам на гласуване. Като г-да народни представители приемат на първо четене законопроекта за съдилищата за маловръстни, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Законопроектът ще отиде в комисията по Министерството на правосъдието.

Дневният ред е изчерпан.

За заседанието утре, сряда, 3 февруари, 15 ч., председателството в съгласие с правителството предлага следния дневен ред:

Одобрене на предложенията:

1. За одобрение 2. постановление на Министерския съвет, взето в заседанието му от 18 януари 1943 г., протокол № 5 — относно изселването от България на лица от германски произход.
2. За одобрение от Обществено осигуряване на акциз, чистия фабричен спирт, който ще се набави през 1943 г. за военни нужди.
3. За ликвидирание временно вносна декларация № 407/530, от 8 април 1940 г., на Ломската митница.
4. За разрешаване на Клоновия съюз на тютюнофабрикантите в България да внесат от странство, без заплащане на мита и др., картон и хартия за нуждите на тютюновите фабрики.

Първо четене на законопроектите:

5. За изменение на закона за увеличение на пенсиите, плащани от Института за обществено осигуряване по закона за обществените осигуровки.

6. За изменение и допълнение на закона за бюджета, отчетността и предприятията.

7. За изразходване и през 1943 бюджетна година свободните остатъци по някои извънредни бюджетни кредити от минали бюджетни години.

8. За изменение на наредбата-закон за Българската държавна лотария.

9. Второ четене на законопроекта за изменение и допълнение на закона за Българската народна банка.

Като приемат предложения дневен ред, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Затварям заседанието.

(Затворено в 19 ч. 30 м.)

Подпредседател: Д-Р ПЕТЪР КЮСЕИВАНОВ

Секретари: { АЛЕКСАНДЪР ЗАГОРОВ
ИВАН МИНКОВ

Началник на Стенографското отделение: ДОНЧО ДУКОВ